

CREDO

KATOLSK
TIDSKRIFT

NR 4 1953

ARGANG 34

INNEHÅLL:

- 145 Sedan sist: Kyrkan och friheten – Om att dö – Ett nytt evangelium? – Diskussionen om evigheten
149 Staden *Wilhelm Köster Sj*
152 Platonism eller kristendom.
Eros och Agape hos Gregorius av Nyssa *Sven Stolpe*
157 Ur »Dikter mellan midnatt och gryning» *Östen Sjöstrand*
159 Hur Beatrix upplevde kärleken till Gud *Tryggve Lundén*
161 Kardinal Manning *Leif Carlsson*
167 En fantastisk historia *Anna Lena Elgström*
173 Kyrkan i Österrike *Leopold von Welserheimb Sj*

Katolska perspektiv:

- 180 Dania catholica
182 Englands europé
184 *Litteratur*

PRIS KR. 3:—

Litterära nyheter i höst

GRAHAM GREENE

Hemlig agent

»Vad som ger Greenes 'underhållningsroman' dess intresse och aktualitet är, att läsaren från första stund känner och vet: denne diktare har gjort erfarenheten, han har rätt att tala, han har lidandets och upplevelsens signum och auktoritet.»

SVEN STOLPE i AB

». . . en utomordentlig bok. Man glömmer den inte.»

STIG AHLGREN i VJ

Pris häft. 13: 50, inb. 18: -

EVELYN WAUGH

Män i vapen

Den fantasifulle och respektlöse Evelyn Waugh överraskar här med en imponerande realistisk roman om det andra världskriget, sådant som det upplevdes av den engelska nationen och den engelske soldaten.

»Heroismen gnuggas hårt nog i den ironiska tvättluten, men den håller ändå färgen till slut. Berättelsen är avgjort underhållande.»

ANDERS ÖSTERLING i ST

Pris häft. 15: -, inb. 19: 50

NORSTEDTS

SEDAN SIST

Kyrkan och friheten

Med påfallande vänlighet har under de sista åren så gott som hela den svenska pressen bedömt den icke särskilt omfattande men ändå uppenbara orientering mot katolska erfarenheter och katolsk tro som kan iakttagas i vårt kulturliv, särskilt i skönlitteraturen. Författaren och läraren Sigvard Karlsson skriver i Sv. M. en artikel om »Diktarna och katolicismen», där han stillsamt och välbalanserat konstaterar fakta och hävdar, att man — delvis tack vare katolska impulser — f. n. i vår unga litteratur »är i färd med att söka sig fram till en människosyn, som betraktar människan som något förmer än ett knippe muskler, nerver och blodkärl, och som i många avseenden ger en riktigare och sannare bild av människan än t. ex. den trettioalistiska kotknackarpsykologien». Man ville i detta sammanhang särskilt peka på skalden och romanförfattaren Bo Setterlind, vilken chockerat fyrtioalets profeter med den ena brandbomben efter den andra, men som också — inte minst i årets genombrottsroman »Hamlet i Strängnäs» — mutat in marker, som inte på länge intresserat svenska diktare: helighetens, extasens, den absoluta ovärdslighetens.

Även de vänliga bedömarna brukar emellertid till sist framställa en bestämd reservation: man kan fatta, att många diktare söker sig till en fast och orubblig kyrka och dito tro, men hur kan »en vaken och ansvarsmedveten människa» — för att citera den nyss anförde författaren i Sv. M. — acceptera »en reservationslös tro», böja sig för orimliga dogmatiska krav, inlemma sig i »ett trossystem, som inte tolererar analys och förutsättningslöst forskande»?

Det egendomliga är, att denna bundenhet och ofrihet, som sysselsätter så många utanför kyrkan, aldrig uppleves som problem av katolikerna själva. De känner inte av någon ofrihet. De känner inget tvång. De kompromissar inte med sitt samvete eller med vad de anser vara sanningen. Orsaken är helt enkelt den, att ingen frivilligt blir katolik utan att först ha tänkt igenom och accepterat dess grundprinciper. Skulle den katolska kyrkan tillåta en sådan intellektuell frihet som t. ex. den svenska statskyrkan, skulle den inte vara den katolska kyrkan, dvs. Kristi egen kyrka — i samma

ögonblick försvunne all anledning att konvertera. Varför byta ut *ett* mänskligt samfund mot ett annat? Man blir katolik, därför att man är förvissad om att katolska kyrkan äger sanningen, äger auktoritet. Det kan då inte upplevas som ett tvång att leva i denna auktoritativa kyrka. Jag kan inte plågas av dess fasthet, dess orubblighet, dess dogmer, eftersom jag anslutit mig till kyrkan, just därför att jag är övertygad om dess dogmers sanning. Ofrihetsproblemet finns m. a. o. utanför, inte innanför katolska kyrkan. Om en katolik skulle ärligt beskriva sin innersta upplevelse av att tillhöra katolska kyrkan, skulle han tvärtom tvingas att använda ordet frihet. Han står på fast grund, han är övertygad om en auktoritet som icke vacklar, därför att den har gudomlig sanktion, och på denna fasta grund äger han full frihet — i liv, forskning, dikt.

Om att dö

I ett stillsamt och välpolerat radiosamtal på förhöstkanten, där några präster och lekmän framförde synpunkter på odödlighetsproblemet, brände det plötsligt till, när den österrikiske författaren *Walter Eidlitz* framhöll nödvändigheten att med ett klart medvetande möta det som han kallade jordelivets största och viktigaste upplevelse: döden.

Försynt men bestämt vände han sig mot den tendens i modern västerländsk läkekonst, som i sin strävan att lindra det kroppsliga lidandet, låter de flesta människor gå omtöcknade över dödens tröskel. Människans inre beredskap och vakenhet i dödsögonblicket är av avgörande betydelse för arten av de erfarenheter hon gör efter döden. Den som i dödsstunden kan samla all sin själskraft och försaka alla sina begär och med förtroende överlämna sig helt och hållet åt det eviga, han får uppleva inte någon skuggvärld utan den oförstörbara verkligheten. Så föll hans ord.

Eidlitz presenterades som en talesman för indisk filosofi och religion och blev i den efterföljande presskören på flera håll illa åtgången för reaktionära tänkesätt, och indignationen bland lyssnarna var likaledes på många håll stor. Så förtrogen har man här i landet redan hunnit bli med narkosdöden, att man räknar in den bland de oförytterliga mänskliga rättigheterna.

De i samtalet deltagande prästerna gled försiktigt förbi österrikarens inlägg. Kanske hade det varit på sin plats att påpeka, antingen där eller i den efterföljande pressdiskussionen, att Eidlitz hävdade något som också alltid varit kristen tro alldeles oberoende av den konfessionella inställningen i övrigt, nämligen dödsögonblickets avgörande betydelse för människans salighet. Det är sant, att vi inte med visshet kan avgöra, när döden definitivt inträder och människan ställs inför sitt slutgiltiga val, men att

Sedan sist

den syn som betingar det moderna narkosförfarandet alla goda avsikter till trots är djupt okristen, måste framhållas.

Risken är också, att det som från början varit en akt av humanitet till slut blir en rutin. Frestelsen ligger nära till hands. Läkarens eller sköterskans situation är visst inte lätt. Den döendes anhöriga trycker ofta på. Man vill befria någon från ett lidande, men alltför ofta är det också så, att man själv vill komma från ett besvär. När fältet en gång är upprivet för narkosförfarandet, kan det alltefter de samhälleliga omständigheterna föra hur långt som helst. Varför är det mer legalt att plåna ut några dygns eller timmars pina än att göra slut på ett livslångt obotligt lidande? Där finns en betydande skillnad men begreppen narkotiseras småningom även de — där de inte avsiktligt blandas bort. Det var i humanitetens namn som nazisterna verkställde sitt massdödande av ålderssvaga och obotligt sjuka.

Ett nytt evangelium?

I Stockholm sammanträdde i augusti en stor världskonferens, vilken hade till syfte att lösa överbefolkningsproblemet genom att lära alla folk födelsekontrollens och preventivmedlens teknik. Syftet var säkert gott, den goda viljan uppenbar. Men var aktionen verkligen i grunden genomtänkt? Innan man hånfullt avvisar den kristna synen på dessa frågor som bornerad konservatism, borde man göra sig besvär med att undersöka, hur denna motiveras. Den är inte hasarderad, den är i grund genomtänkt. Hela denna kongress bygger på en underförstådd förutsättning: att människan på dessa områden har större sakkunskap än livets upphovsman och herre — eller att denna upphovsman och herre inte existerar. För den kristne är det uppenbart, att Skaparen själv är medveten om sitt ansvar — både när han ger människan en fri vilja, som eventuellt kan missbrukas, och då han bjuder oss att uppfylla jorden. Faderns vilja är himmelriket, människans från hans emanciperade vilja har hittills ständigt fört till ett och samma mål, nämligen helvetet — också på jorden.

Diskussionen om evigheten

I denna rubrik antydes, vad som under hösten varit ett av de mest eldfängda diskussionsämnena i Norden. Den kristne behöver emellertid ingen diskussion alls i detta ämne. För hans del är saken slutgiltigt avgjord — genom Kristus själv. Föredrar han att här följa en egen linje, bör han i ärlighetens namn inte kalla sig kristen.

För katolsk syn är det ofattbart, hur kristna människor kan ifrågasätta verkligheten av ett evigt liv hos Gud och av en evig skilsmässa från ho-

nom. De kristna måste i dessa avgörande frågor utan tvekan hålla fast vid Kristus själv. Han uttalar tydligt och klart, att det finns en evig himmel och ett evigt helvete. Han har kommit för att ge den definitiva lösningen också på detta problem. Han hänger på korset med utbredda armar inför helvetets avgrund för att hindra oss att gå den breda vägen till fördärvet. Men han är fastspikad — han kan inte hindra oss, om vi inte satsar vår egen vilja.

Det är alltså vi själva som har avgörandet. Ingen kommer till helvetet, som inte fullt medvetet och frivilligt velat komma dit genom att medvetet och frivilligt förneka Gud och välja sig själv eller någon annan skapad varelse i stället för Gud.

Vi saknar förmåga att begripa — dvs. att på grund av vår jordiska kunskap och erfarenhet göra oss en adekvat uppfattning om — helvetet, trots att vi i tron på Kristus, som är sanningen, accepterat dess verklighet. Kristus själv talar i bilder och liknelser, men dessa går alla i den riktningen, att det är mer fruktansvärt att falla i den levande Gudens händer, än vi i vårt lättsinne och vår avgudadyrkan vill inbilla oss själva och andra.

För den som verkligen gör sig möda att tränga in i Skriftens lära om det eviga livet, finns stora möjligheter att få en sann uppfattning därom; sedan människan en gång börjat »smaka och se, att Herren är god», och att »säll är den som tager sin tillflykt till honom», börjar hon också förstå, vad evig skilsmässa från honom måste innebära.

Helvetets verklighet hänger på det innerligaste ihop med Guds egen verklighet. Det är inte en skapelse av hans godtycke utan ett oundgängligt krav av hans eget väsen. Om Gud är Gud, *måste* det under alla synpunkter vara oförnuftigt och självförödande att sätta sig upp mot honom och att försöka driva gäck med honom.

Helvetets verklighet är den sista appellen till vår självbevarelsedrift, när vi i frivillig blindhet vill slutgiltigt stänga oss in i oss själva eller binda vår fria — för gemenskap med den levande Guden bestämda — personlighet vid avgudar.

Vi borde vara vår Herre Jesus Kristus av hjärtat tacksamma, att han utan tvekan och sentimental hänsyn skingrat den dimbildning som i människornas värld skett kring evigheten. Han är inte som vi, »vilka stundom förväxlar kärleken med ett visst mått av ömhet eller svaghet, vilket kan få oss att kasta vapnen inför en annan människas vilja eller att ge efter, även om priset skulle vara hennes egen fördömelse. Den sanna kärleken har ingenting av denna slapphet, den kompromissar inte. Den är, för att citera Höga Visan, 'stark som döden'. Att vara sympatisk och tilltalande är ofta raka motsatsen till att göra vad som är rätt och gott» (J. Daniélou).

STADEN

Stockholm 700 år: finns det något att säga därom ur vår tros synpunkt? Säkerligen. Staden bär ju inom sig sin kristna forntids spår. Och landet, vars medelpunkt den är, har lämnat sina drag i den nutida Kyrkan. Historikerna vet det. Här skall emellertid bli tal om staden som sådan. Jubileet föranleder oss att säga något teologiskt.

*

Kanske undrar man, om det verkligen finns en stadens teologi. Staden är ju människans verk. Teologin handlar om Gud.

Människan har byggt städerna. Hon bor i dem. Hon har nedlagt sin omsorg på dem. De visar hennes storhet. Dagens jättestäder kunde uppkomma, först efter att teknikens utveckling lagt grunden, denna teknik som framgår av människans intelligens och framdrives av hennes energi. Ännu för hundra år sedan skulle det knappast ha varit möjligt att undvika svältdöden i en millionstad. Först med den moderna trafikens hjälp förmår man försörja sådana massor på en plats.

Djuren bygger inte städer. När fågeln konstruerar sitt bo, motsvarar detta måhända fullkomligt sitt ändamål. Fågeln vet emellertid inte om denna ändamålsenlighet. I allt vad fågeln gör följer den sin instinkt. Sammanhanget mellan verket och dess mening ligger bortom dess medvetande. Nya djurpsykologiska undersökningar har bekräftat denna upptäckt. Människan däremot fattar sammanhanget. Hon åstadkommer väl genomtänkta verk. Hon själv, människan, har genomtänkt dem. Därför är de i en eminent bemärkelse hennes verk. De bevisar hennes förnuft; de är hennes andes frukter.

Städerna är människans boning. Människan behöver dem för att kunna utveckla sig. På grund av sin natur måste människan nå utöver den egna, mindre kretsen. Det andliga och det sociala livets högre former kan hon förverkliga endast inom en större gemenskap. Katedraler och universitet finns bara i städer; konstsamlingar och idrottstävlingar behöver en stadsatmosfär. Politiken var alltid framför allt stadsbornas angelägenhet; den har sitt namn från *pólis*, staden. Staden var ju statens ursprung och det statliga livets början. Staden är människans värld.

Hur kan den då ha något att göra med Gud? Hur kan den vara föremål för teologin?

Det är den sedan inkarnationen. Ty i och med att Gud har blivit människa, fick människan själv en ny ställning; alla hennes verk erhöi en ny betydelse. Guds mandomsanammelse spelar i den kristna tron en central

roll. På människan och på allt, vad som tillhör henne, faller enligt denna tro ett ljus, som ingen annan religion ger henne. Även teologin — om den är kristen — förråder det.

Om Gud i Jesus Kristus kom till människorna, så måste han dit, där människorna framför allt visade sig som människor. Han måste möta dem framför allt där deras ande är särskilt aktiv. Han älskade den mänskliga naturen i synnerhet där dennas djup uppenbarade sig. Han måste in i staden.

Kapernaum kallades hans stad. Som tolvåring oroade han i Jerusalem sitt folks andliga ledare. Som vuxen talade han i stadens tempel såsom en som har makt.

Till världens stora städer gick han ännu inte själv. Det överlät han åt sina lärjungar. Han gav dem inte ens i uttryckligt uppdrag att söka städerna. Det behövdes icke. Ty de drevs av sig själva till städerna. Kyrkan är ju inte en mänsklig förening i duodesformat. Det är en andlig makt. Den måste gå till de människor, som på det andliga planet betyder någonting. Varken öknens ensamhet eller naturfolkens primitivitet kan tillfredsställa den. Den vill möta kulturen. Redan S:t Paulus skyndade från stad till stad. Han gav sig ingen ro, förrän han hade grundat en församling på den viktiga handelsplatsen Korint. Han mötte den grekiska visheten, då han på Areopagen i Aten talade inför Platons anhängare och Perikles' landsmän. Petrus gick till Rom; vilket för övrigt dagens vetenskapsmän synes ha fått nya bevis för. Petrus var Kristi förste apostel. Vandrande i Mästarens spår sökte han människorna. Därför måste han in i staden.

Människornas verk och värld iakttagna av den människoblivne, det är den kristna teologins första ord om staden.

*

Det följer strax ett annat. Teologin, liksom tron, nöjer sig aldrig med att förklara, vad som från början har varit — vilket också innebär, vad som kunde och skulle ha skett. Den frågar alltid även, vad som verkligen har blivit, vad som har skapats.

Därför måste teologin observera, att städerna blivit martyriets skådeplatser. En stad var också Kristi korsfästelses bakgrund. Gud kom till människorna. Men de har utgjutit hans blod. Framför allt i städerna. Också martyrernas blod kan anses som hans.

Inkarnationen är Guds verk, såsom världens grundläggning genom skapandet är det. Men korset och martyriet har förorsakats av människor. Om just därur framgick något övermänskligt nytt — vilket ligger utanför vårt nuvarande tema —, så ursäktar det ingen av dem som förövat

Staden

dessa dåd. På människors skuldkonto står, att Guds Son blev dödad, och att många av hans sändebud mördades. Just där hon uppbyggt sin värld, just i städerna, har människan fullbordat detta sitt stora brott. Det är obegripligt — och på samma gång begripligt.

Obegripligt är, att världen icke ville veta av honom, genom vilken den blivit till. Att världen ofta inte tog emot hans budbärare, förstår man delvis. De hade — och har alltjämt — sina mänskliga brister och lyten. Men när den icke tog emot honom, som är vägen och sanningen och livet, så skedde detta därför, att han var sanningen och livet. Därmed är också uppenbart, att apostlarna avvisades och greps för sanningens och livets skull, att Kristi förkunnare blev martyrer, därför att de trodde — *in odium fidei*, enligt ett gammalt ord. Det är obegripligt.

Men om det nu förhåller sig så, så är något annat begripligt: att detta obegripliga och oerhörda hände — i staden. När världens människor vägrar att ta emot sanningen och livet — såsom historien ådagalägger —, då måste de göra det framför allt i städerna; ty där är de i unik mening människor. När människan stänger av sig emot det som kommer utifrån, gör hon det mestadels där hon har uppbyggt sin värld. Just där man byggt sina murar, tål man minst av allt att bli störd. Om människan vill undvika att tro, så vill hon det på det bestämdaste, där hon själv åstadkommit något. Man begriper det. Om hon känner tron som ett störande element, så sker det synnerligast där hon själv är stor; det är hon i staden.

Så lyder teologins andra utsaga om staden.

Den är ingalunda ägnad att framkalla någon glädje. Snarare kunde den deprimera. Den ljuder pessimistisk. Helt visst har man funnit det förklarligt, att just i städerna livet förflackas till civilisation. Man har här velat spåra en kultur morfologisk lag. Är det också så, att just i städerna uppstår Kaifas-typerna och Judas-naturerna? Måste just stadsbornas upphetsade massor liksom fordom en gång skria: »Barabbas!» —?

*

Teologin oroar oss med denna fråga.

Men den stannar inte därvid. Den har ännu ett ord att säga. Teologin är trons vetenskap. Som tron skådar den framåt. Efter att ha talat om det som är till, vänder den sig till det som skall bli va.

Det sista skall vara staden! Historien avlöses av fulländningen, tiden av evigheten. Men staden förblir. Aposteln Johannes kungör det. I Uppenbarelse-bokens tjugoförsta kapitel berättar han om ett nytt Jerusalem. Himlarnas rike framställer sig för Patmos-siaren som en stad.

Så skall vi i himmelen alla bli va stadsbor. En gudomlig stad skall vara

vår sista boning. Den gudomliga staden är vår slutgiltiga värld. Gudomlig skall den vara, Guds verk; men samtidigt är den en stad, människans verk. Det är inkarnationens yttersta konsekvens. Liksom Gud, i och med att han nedstigit ovanifrån till jorden, icke desto mindre förblev vad han var, nämligen den evige Guden, på samma sätt skall människan, i och med att hon upphöjes över sig själv till den himmelska existensen, ändå förbliva i den värld som hon uppbyggt, inom detta område som i så hög grad motsvarar hennes natur, nämligen i staden. Den förbindelse mellan Gud och människan, som skapats genom Guds människoblivande, består för alltid. Det ömsesidiga genomträngandet av det mänskliga och det gudomliga skall giva även evigheten sin prägel.

Staden är himmelens förebild. Ja, den är det himmelska livets början.

Teologins andra ord om staden kanske nedtrycker oss — dess sista utsaga är strålande. Den tar ifrån oss all sorg; den upplöser allt mörker. Och den är det första stadsteologiska ordets naturliga konsekvens, den uppenbarar dess djup.

Ett stadsjubileum har gett impulsen till dessa teologiska tankar. Staden betyder något. Den är människans verk och värld. I och med att Gud blivit människa får staden en ny och djupare innebörd.

Wilhelm Köster SJ

PLATONISM ELLER KRISTENDOM EROS OCH AGAPE HOS GREGORIUS AV NYSSA

Jean Daniélou: *Platonisme et théologie mystique, Essai sur la doctrine spirituelle de Saint Grégoire de Nyse*. Paris 1944, Aubier.

1

I sitt till många språk översatta arbete *Den kristna kärlekstanken genom tiderna* vill Anders Nygren bevisa, att först Martin Luther genom en kopernikansk omvälvning lyckades avslöja den förvanskning av evangeliet i platoniserande, antropocentrisk riktning, som inleddes med kyrkofäderna — eventuellt redan med Johannes —, som kulminerade under medeltiden, och som alltjämt väsentligen utmärker katolsk kristendomstolkning. Dessa teser har utomlands blivit föremål för ivrig diskussion. Nygrens arbete rymmer en luthersk intolkning i evangeliet, en

märklig korrigerig av Paulus, en rad analyser av katolska teologer — på alla dessa punkter har hans resultat visat sig mer eller mindre ohållbara. Det är Nygrens ensak, om han tror sig överensstämma med Luther, när han på sitt arbetes märkliga slutsida berövar människan hennes mänsklighet och degraderar henne till ett »rör». Men man kan inte påstå, att denna människobild är evangeliets utan att bli motsagd av kolonner av tydliga Kristus- och Paulusord. Och man kan inte pådyvla katolska kyrkan en antropocentrisk, dvs. okristen, grundtendens utan att komma i konflikt med kyrkans lärare genom alla tider. Den katolske präst eller teolog, vilken lärde ut de platoniska kätterier, som Nygren kallar katolicism, skulle mycket snart få söka sig ett annat arbetsfält.

I Sverige har denna tyska, engelska och franska kritik av Nygrens huvudteser och viktigaste analyser aldrig ordentligt refererats, trots att denna diskussion redan nått ett imponerande omfång. I *Credo* skall några prov lämnas på hur Nygrens resultat och aprioriska teser tar sig ut i den vetenskapliga kritikens belysning. Början skall göras med en av de »platoniserande» kyrkfäderna, Gregorius av Nyssa, vilken bl. a. är en av utgångspunkterna för Bernhard av Clairvaux' kristna mystik.

För Nygren är det av vikt att så påtagligt som möjligt kunna avslöja Gregorius som platoniker. Även när Gregorius talar om agape, »menar» han eros, hävdar Nygren. Hos Gregorius möter hela den nyplatoniska mystiken i kristen kapprock: här finns det extatiska gudsskådandet, »ljusdunklet», »seendet genom icke-seende», den »nyktra druckenheten» — och hela den övriga rekvisitan. Gudsgemenskapen skildras genomgående »enligt uppåstigandets schema». De olika saligprisningarna tolkas som stadier i en andlig bergsbestigning; Höga visan blir ett den antropocentriska brudmystikens breviarium; gudsgemenskapen etableras inte — som Luther krävt — på syndens utan på helighetens plan; människan är inte alltigenom fördärvad och viljelös, hon är inte Nygrens passiva »rör» utan en Guds avbild, som kan nå gemenskap med honom efter en viss rening. Alla Gregorius' symboler — himlastegen, själens vingar, bergsbestigningen, pilen, eldslågan och kärlekskedjan — markerar enligt Nygren, att han tänker platoniskt, att hans kärlek är eros, inte agape.

2

Denna Nygrens tolkning av Gregorius är felaktig. Den vederläggs av den moderna Gregoriusforskningen. Det finns visserligen enstaka forskare — man kunde nämna Arnou (*Platonisme des Pères*) och Festugière (*L'enfant d'Agrigente*) —, vilka i likhet med Nygren hos kyrkofäderna tycker sig finna en platonisk deformation av det kristna grundmotivet; de

är av grundligare forskning redan vederlagda. Läser man von Ivanka's *Vom Platonismus zur Theorie der Mystik*, ett grundläggande verk, finner man, att det enligt denna auktoritet här är fråga om en autentisk kristen tanke, som endast iklätt sig sin tids filosofiska uttryck.

Särskilt gäller detta Gregorius av Nyssa. En av patristikens stormän i vår tid, P. Jean Daniélou SJ, har redan ägnat ett flertal stora arbeten och smärre undersökningar åt en tolkning av kyrkans fäder; hans stora avhandling *Platonisme et théologie mystique* (1944) behandlar Gregorius av Nyssas »doctrine spirituelle». Medan Nygren utan utnyttjande av den väldiga litteraturen i ämnet försöker direkt ur texterna utläsa deras innersta mening, är Daniélous framställning baserad på en noggrann filologisk analys och hela den aktuella litteraturen.

Det är för Daniélou liksom för alla andra Gregoriusläsare uppenbart, att denne lånat ett mycket stort antal termer från det platoniska språket. Daniélous analys visar emellertid, att den lära och den erfarenhet, som ligger delvis täckt av denna terminologi, är autentiskt kristen — vilket man möjligen också kunnat ana hos en munk och för renlärigheten ivrande biskop. I själva verket får hos honom alla från den antika tankens vokabulär lånade termer en helt annan innebörd.

För att ta några exempel, så betyder inte *apateia* ett stoiskt frigörande från kroppslighetens bojar utan själva det övernaturliga livet, vilket av Gud, den sanna *apatés* ingjutes i själen och skänker denna ett gudomligt liv, som skyddar mot världens störningar; *teoria* betyder inte en kontemplation av de eviga idéerna och ett återvändande till dem utan något helt annat: en av Kristus genomförd andlig restauration och en kontemplation av frälsningens mysterium.

Ett tredje exempel: rening, *katarsis*. I platonisk terminologi betyder ordet, att själen renar sig från allt, som är den väsensfrämmande, var-efter den renade själen återfinner Gud. Den platoniska grundtanken är den, att själen till sitt väsen är gudomlig, men att den genom att vara iklädd kroppen hindras att se sin sanna källa. När själen avtvår sig denna smuts, framträder åter dess gudomliga skönhet.

Alla dessa termer återfinner man hos Gregorius. För en ytlig läsare måste det därför förefalla, som om man här befunne sig utanför kristen tanke. Men Gregorius menar någonting helt annat. Guds bilden är för honom en nådens gåva: det gudomliga livet. För att kunna se Gud måste själen återvinna Guds bild. Det sker, när själen av Kristus frigöres från synden. Först då kan själen i sig uppleva detta liv i Gud, som inte är dess egen substans utan Guds oförtjänta gåva.

I själva verket har Gregorius »allegoriserat allting, även filosofien». Det platoniska språket — särskilt myternas termer — har (i konkurrens

med Bibeln) skänkt honom en arsenal av för hans publik ytterst talande uttryck, men han låter sig inte föras vilse av detta språks tidigare användning utan beskriver med dess hjälp envetet en för platonismen okänd ny verklighet, själens förvandling genom Kristus. Nygren har missuppfattat situationen, gått förbi huvudproblemet. Vilken student som helst kan sätta sig ned och göra en katalog över Gregorius' platonska termer. Därmed är emellertid ingenting sagt om Gregorius' intentioner. Det intressanta hos honom är inte det självklara, att han talade sin tids lärda språk, utan att han gav detta språk en ny innebörd. Detta har Nygren i sin iver att bevisa den katolska teoriens platonska urartning nästan helt förbiset.

Låt oss se på de två termerna *eros* och *agape*. Nygren tycker sig finna, att Gregorius använder termerna utan bestämd distinktion dem emellan. Även *agape* är hos Gregorius — säger Nygren — principiellt en »begärande» kärlek, en kärlek som vill vinna »det förmånliga». *Agape* är alltså hos Gregorius exakt detsamma som *eros* hos Platon, den av egen kraft uppåtsträvande tendensen; själen träder i gemenskap med Gud »i kraft av sin renhet».

Nygren gör — inledningsvis — en enda reservation mot sin egen tolkning. Han medger nämligen, att Gregorius också ger så »klara och kraftfulla uttryck för *agape*-tanken, att man inom kyrkan blott sällan påträffar något motsvarande». Gregorius »har en utomordentligt skarp blick för det paradoxala i inkarnationstanken»: den gudomliga makten framträder aldrig påtagligare och mera överväldigande än just i detta nedstigande. Ur »*Oratio catechetica magna*», kapitel 24, anför han ett ytterst karakteristiskt stycke:

»Ty liksom strävan uppåt är utmärkande för eldslågans väsen, varför ingen finner något förvånande i denna dess naturliga verksamhet men däremot alla som finge se den sjunka ned såsom en tung kropp skulle förvåna sig över, hur elden, allt under det den förbleve eld, likväl i sin rörelseriktning kunde uppgiva sin natur och stiga nedåt — så bevisa icke himlarnas storhet, stjärnornas glans, världsaltets ordning och tingens beständiga ledning den gudomliga och översvinneliga makten i så hög grad som nedstigandet till vår naturs svaghet.»

Hos Gregorius är detta den självklara grundtanken. Nygren uppfattar passagen som en »antitetisk skärpning», som ett paradoxalt nedslag av kristna elementa i en f. ö. av platonism väsentligen korrumpierad tankevärld.

Detta är ohållbart och kan förklaras endast därigenom att Nygren inte penetrerat texten på allvar.

Hos Daniélou finner man däremot en verklig analys. Den ger också helt andra resultat.

Den franske forskaren erkänner oförbehållsamt, att Gregorius talar sin tids filosofiska språk. För Gregorius är verkligen agape — på det filosofiska planet — »den inre dispositionen mot det som behagar oss». Detta låter som en föga kristen tanke. Studerar man Gregorius' kärlekslära närmare, skall man emellertid finna, att han ger agape en helt annan innebörd. Särskilt *en* tanke är här viktig. Gregorius inskräper, att om själen av kärlek förs emot något (gott eller ont), »så förenas den med vad den älskar».

För Gregorius betyder agape, säger Daniélou, »un amour de complaisance qui entraîne une fusion». Själen kan, när den renats av ordet, förena sig med Gud som är renheten. Det ligger nära till hands att här med Nygren ana »självisk» platonsk eros och en själens rening från tyngande kroppslighet av egen kraft. Men texterna talar ett annat språk. Gregorius skiljer sig just här från Platon.

Delaktigheten (i det gudomliga) förutsätter inte hos Gregorius agape, som den hos Platon förutsätter eros. Hos Platon är rörelsen mot Gud endast själens återvändande till det gudomliga element, med vilket det redan delar sin sanna natur. Hos Gregorius står man inför en annan tanke: »likheten» med Gud tillhör inte — som hos Platon — själens natur; delaktigheten är den gåva av sitt gudomliga liv som Gud ger själen; när vi älskar Gud, förvandlas vi genom den delaktighet som han skänker oss av sin natur. Hela denna process förorsakas av ett meddelande av Guds nåd, som är oförtjänt.

Agape är hos Gregorius inte evangeliets »caritas», men den är inte heller, som Nygren hävdar, Platons eros i kristen förklädnad. Agape är här kärleken uppfattad som »enhetsprincipen mellan den som älskas och den älskande».

Det avgörande är, varutinnan själen »likhet» med Gud består. Hos Platon äger själen av naturen denna likhet. Inte så hos Gregorius (som visserligen självklart accepterar, att Gud skapade människan till sin avbild). »Delaktighetens terminologi förs över från *essensens* område till *nådens*.» Det är ordet som först genom dopet och därefter genom en rad akter av nåd höjer själen — vilket den aldrig själv kunde ha gjort — därhän, att en kontakt, ett möte och i sista hand en förening blir möjlig. »Detta är», säger Daniélou, »en djupgående förvandling av begreppen, som Nygren i sin fängslande bok inte tillräckligt observerat. Han har visserligen sett, att Gregorius' agape inte är den paulinska eros, vilken återfinnes hos Gregorius i föreställningen om ordets katabasis. Men han har inte med tillräcklig precision bestämt den verkliga innebörden av Gregorius' agape och har alltför lättvindigt likställt den med Platons eros.»

Platonism eller kristendom

I Nygrens sammanfattning skulle Gregorius' kärlekslära vara den, att själen avkastar sin tyngande klädnad och i kraft av sin essentiella naturliga överensstämmelse med Gud förenar sig med hans renhet — förvisso en kättersk lära.

I Daniélous sammanfattning är Gregorius' lära följande.

När själen genom ordets inverkan nått andlig mognad, får den till en viss grad del i det gudomliga livet; eftersom storheter av samma natur dras mot varandra, dras själen nu av Gud med oemotståndlig kraft; den törstar efter att förena sig med Honom; uttrycket för denna dragning är den kärlek som bär namnet *agape*, och vars mest brinnande former hos Gregorius kallas *eros*. Denna kärlek korresponderar med en viss *connaturalité*, utan vilken den inte skulle existera: denna *connaturalité* förutsätter en själ, som redan förvandlats av ordet och nått det stadium av trolovad och vän, som förutsätter likhet.

Med Daniélous bok är en av hörnstenarna under Nygrens rudbeckianska konstruktion rubbad. Minst lika fängslande är att i forskningens belysning ta del av hur Nygren behandlar Augustinus, Clemens och Bernhard.

Sven Stolpe

Östen Sjöstrand

UR »DIKTER MELLAN MIDNATT OCH GRYNING»

II

Jag minns min väg genom tingens molnvärld,
hur jag slungades i vindarnas natt,
och jag minns jag såg vinden,
såg vinden stillna i rymden, såg stjärnorna
de bleka, bli löv, bli skogar av sjungande grönska.

Frostjordens träd lövades ännu en gång,
tystnadens fåglar löste sin stämma,
havet kom med sin skumvåg av ljus,
och ögonen väcktes åter till skapande liv,
till en djupare dröm än drömmen om det gångna.

Östen Sjöstrand

De ständiga uppbrotten mot död och dag
trädde synliga fram ur min längtan;
i luftens och himlens gömda skuggor
såg jag deras hjärtan, oavvända stunder
då trötthet och tröghet vändes i tvingande flykt.

Jag såg hur Uppbrottets berusade skald
slog sig fram genom forsande vatten
mot nya liv utanför tidens välde:
fosforglans från själens okända landskap
där viljan drev bort dödens förfärande fordran.

I mitt jag, i mitt livs många vägfält
överväldigade mig jordens landskap,
sådana de var (och sådana de är)
i sin innerliga närhet, i sin ofattbara flykt.
Men jag glömde hur kunskapens träd härjats av stormen.

Jag glömde kunskapens träd och stormen
och ser mig förfärad omkring,
ser vad jag vunnit, och därför förlorat.
För sent har jag börjat älska dig, oändliga Skönhet,
för sent har jag börjat älska Ditt verk i mitt liv.

VI

Min kropp är danad av jordens stoft
och jordens människor och ting
drar in och ut som vindar genom hjärtat,
vindar som bär varsel och bud om havets spillror,
och rösten hos dem som ber, nu och i dödens stund.

Dessa främmande röster ur själens forntid,
döda, och likväl här sedan länge:
platser och ansikten skymtar i mörkret,
Babylons floder, och Londons novembergrå gator,
milsvida levande slätter som häver sig mot natten.

Allt som hör tiden till förgås där,
multnar, försvinner, glöms bort.
Vinter och vår, stiltje och storm,
skall åter förvandla min kropp till stoft,
skingra för vinden mitt ord och min tystnad.

Ur »Dikter mellan midnatt och gryning»

Men dessa andas i varats renade luft,
som vilja, som brinnande förnuft,
deras bön är Din låga, Din hymn,
deras rop kastar sitt sken i Ditt mörker,
utsträcker min tusenåriga skugga utanför tiden.

Tills skuggan faller mig i ryggen
och jag blödande vänder mig om
och ser hur vilddjuren funnit sitt rov.
Och den blomstrande jorden färgas av blod
och hjorten vid bäcken drivs bort med sin törst.

Skall natten åter bli natt före dag,
sömmen utplåna allt med sin dimma?
O eviga Mörker, giv dagens ljus
åt jordens djup och bergens beslöjade höjder,
men bevara dem alla så som de formas av Dig.

HUR BEATRIX UPPLEVDE KÄRLEKEN TILL GUD

I ett cisterciensnunnekloster i Flandern, kallat Vår Fru av Nazareth, levde på 1200-talet en nunna vid namn Beatrix. Hennes namn tillhör icke de mest kända bland de många gudsvännernas. Icke desto mindre är det värt att hågkommas. I sin uppsats *Kärlekens sju stadier* har hon nämligen givit eftervärlden ett gripande vittnesbörd om sitt inre liv. Den är tidlös liksom all stor mystik är det.

Det var för kärleken till Gud som Beatrix levde, och det var om den som hon skrev.

Den första verkan som hon förnam av sin gudskärlek, var en åstundan att uppnå den renhet, vari människosjälen ursprungligen blivit skapad. Det var det förlorade gudsbelätet hon ville återvinna. Beatrix förstod, att Herren kallat henne till en hög grad av fullkomlighet, och denna kallelse ville hon hörsamma. Hur skulle hon nu kunna tjäna honom, som hos henne upptänt en gnista av kärlek till sig, på det sätt som hövdes honom? Hon bad om nåden att få lära sig det, och hon förnam då en uppriktig beredvillighet att tjäna honom av kärlek allena, utan alla per-

sonliga bimotoiv och utan tanke på vedergällning. Lycklig skulle hon skatta sig, om det förunnades henne att lida något för hans heders skull.

Det kom en stund, då hon insåg otillräckligheten av sin kärlek. Trots sin beredvillighet att fylla alla de uppdrag Herren gav henne, att underkasta sig allt vad han ville skicka henne, kunde hon icke känna sig tillfredsställd. Hon skulle å sina egna vägnar ha velat frambära den lovprisning, som ägnas Herren av alla saliga andar och av alla varelser på jorden, ja oändligt mycket mera, ty detta förtjänade han ju. Vad hennes egna gärningar voro ringa och Herren ovärdiga! Oaktat hon inriktade allt sitt görande och låtande på hans ära, lämnade hennes längtan henne ingen ro. Utan att hon visste om det, var det en luttring hon genomgick. Gudskärlekens eld utförde sitt stora reningsverk i hennes själ, och den belyste samtidigt Skaparens värdighet och hans tjänarinns ovärdighet. När hon skådade denna sanning i kärleksflammans skarpa sken, då måste hon känna ett kval, bittert som dödens.

På ett senare stadium förnam Beatrix Guds omedelbara närhet. Han hugsvalade henne med »en överflödande rikedom av outsäglig tjusning», berättar hon. Den kärlek, som förenade henne och Gud, hade henne helt i sin makt; den uppsög henne, uppslukade henne, förtärde henne och lät henne samtidigt smaka en lycka, som även hade en rent kroppslig verkan. Hennes lemmar vägrade stundom att förrätta sin tjänst och hennes sinnen att fungera — till den grad fångslad var hon av det underbara som hennes själ fick uppleva.

Det var andra ögonblick, då hon förnam kärleken som en våldsam storm. Det föreföll henne då, som om hennes hjärta vore fyllt av svidande sår, vilka varje dag förnyades, som om hennes ådror öppnade sig och hennes blod förrunne, som om hennes mærg tynade bort, hennes ben bleve vanmäktiga, hennes hjärna förtärdes och hennes svalg torkade ut. Stundom kände hon en pil genomtränga kroppen. Det var hennes kärleks styrka och smärtan över att ännu icke vara förenad med kärlekens föremål som förorsakade allt detta. Hon undfick visserligen dyrbara nådegåvor emellanåt, och himmelska hemligheter uppenbarades för henne, men ju mera hon undfick, desto mera längtade hon efter att uppleva ännu större ljus och sanning. Hon frågade sig, om intet skulle kunna mätta henne.

Ett mellanstadium präglades av frid, harmoni och självbehärskning. Hon hade då intrycket av att kärlekens tjänst var lika lätt som ljuvlig. Med Herren kände hon sig leva i förtroligt umgänge, och kärleken hade ingivit henne en sådan tillförsikt, att hon varken kunde frukta naturliga eller övernaturliga makter. Beatrix tyckte att det var som om det eviga livet hade börjat för henne.

Hur Beatrix upplevde kärleken till Gud

Under det sista utvecklingskede, som Beatrix av Nazareth skildrar för oss, hade hon ett tydligare intryck än någonsin av oändligheten och omätligheten av den gudomliga kärlek, varav hennes egen var ett utflöde. Men det var ett underligt klivet tillstånd hon levde i. Å ena sidan tyckte hon sig vila i Gud, helt omsluten av hans kärlek, den kärlek som på samma gång omslöt alla himmelska och jordiska varelser i sitt brinnande famntag. Å andra sidan var hon medveten om att ännu höra jorden till, och denna kunde hon icke anse som något annat än ett plågsamt fångelse, eftersom den utgjorde ett hinder för hennes fullständiga njutande av Gud. Ju flera drag av sin godhet Gud uppenbarade för henne, desto bittrare måste hon beklaga sin skilsmässa från honom. Kärleken både hugsvalade henne och plågade henne, gav henne både liv och död, både hälsa och sjuka sår. På samma gång som den upplyste hennes förstånd gjorde den henne från sina sinnen. Hon måste på sig själv tillämpa aposteln Pauli ord: »Jag åstundar att bryta upp och vara hos Kristus.»

På den himmelska lycksaligheten riktade hon allt framgent sina blickar. Där, det visste hon, skulle hon få skåda Brudgummen ansikte mot ansikte. Förenad med honom, förvandlad till honom skulle hon evigt få njuta hans härlighet.

Tryggve Lundén

Litteratur: J. Kerssemakers: *Beatrix de Nazareth* (1205—1268), i *La vie spirituelle*, Supplément, 1929.

KARDINAL MANNING

Det katolska Englands två förgrundsgestalter under 1800-talet, John Henry Newman och Edward Henry Manning, torde båda ha en obestridlig rätt att räknas bland de »stora kardinalerna». Utan tvivel har emellertid Newman, på flera sätt den mest bländande av de två, i allmänna medvetandet kommit att skymma undan sin store samtida. Man skulle kunna säga att han inför eftervärlden har fått sin revansch mot sin i livstiden kanske alltför ofta segerrike motståndare. Newman har förblivit känd och beundrad som en sällsynt nobel personlighet och lysande begåvning, en av det gamla Oxfords förnämsta produkter och en av Kyrkans prydnader. Manning, i den mån han varit känd utanför England, torde alltför ofta ha varit känd huvudsakligen som den cyniske kyrkofursten, som illvilligt eller åtminstone oförstående motarbetade Newman.

Det är sant, att Manning motarbetade Newman. Det är också sant att han som skribent och tänkare knappast kan uthärda en jämförelse med honom, och att han som personlighet kan verka hård och frånstötande vid sidan av honom. Men det måste fastslås, att hans andliga utveckling och hans livsgärning är så intressanta och betydande, att han har rätt att bli betraktad som Newmans jämlike, om också på andra områden.¹

Manning var liksom Newman konvertit, och Gladstone, som varit en av hans närmaste vänner under studietiden i Oxford, ansåg för sin del, att orsaken till hans konversion hade varit insikten om att hans stora härskarbegåvning skulle få större möjligheter att göra sig gällande inom den Katolska kyrkan än inom Church of England, där han ideligen skulle finna vägen stängd av parlamentet och Hans Majestäts regering. Verkligheten såg ut på annat sätt. När Manning beslöt sig för att ta samma steg som Newman skedde det efter svåra inre strider, som resultat av en dramatisk religiös och intellektuell utveckling.

Edward Henry Manning tillhörde en förmögen och konservativ högborgerlig familj. Hans föräldrar bestämde att han skulle bli präst, och han accepterade dessa framtidsutsikter, men utan entusiasm. Hans uppföstran förlöpte på det i hans miljö normala sättet. Han placerades i Harrows public school — liksom så många andra framstående f. d. public school boys tycks han ha hjärtligt avskytt detta berömda undervisningssystem. Han fortsatte i sinom tid till Oxford, gjorde sig känd som idrottsman, uppskattad sällskapsbroder och studentpolitiker. Han förlorade nu alldeles lusten att bli präst, och meddelade sina föräldrar detta beslut. Sina studier tycks han till att börja med ha skött utan anmärkning men också utan större energi, tills han plötsligt fick upp ögonen för att familjens ställning var osäker och att han gjorde klokt i att skaffa sig en examen och möjlighet till framtida försörjning. Han störtade sig in i arbetet med oerhörd viljekraft och avlade sin examen med utmärkelse. Detta visade sig snart vara välbetänkt — faderns firma gjorde konkurs och Manning måste ta anställning i kolonialministeriet. På denna plats skulle han dock icke stanna länge.

Som nämnts hade han slagit ur hågen tanken att bli präst. Den skulle dyka upp igen i något annan gestalt. Under påverkan av en studentkamrats puritanska familj genomgick han vad han kallade sin första omvändelse. Han kände en kallelse att övergiva världen och leva helt för Gud och människors själar. Han tog avsked från ministeriet och återvände med ett stipendium till Oxford för att bereda sig till präst-

¹ Jfr till det följande: *Manning, Anglican and Catholic*. Edited by John Fitzsimons. London, Burns Oates. 15 shillings.

Kardinal Manning

vigningen, som han mottog strax före jul 1832. Snart därefter gifte han sig och slog sig ner som anglikansk präst på landet. Han blev känd för sin stora nitälskan i sitt ämbete, både i fråga om personlig fromhet och självutgivande arbete för sina församlingsbor. Han har själv karakteriserat sin religiösa ståndpunkt som pietistisk. Lidande skulle komma att tvinga honom fram mot ytterligare fördjupning och frigörelse från världen — 1837 dog hans hustru av tuberkulos. Och Manning har själv långt senare erkänt, att detta slag, som tog honom fruktansvärt hårt, kom att bli Guds medel för hans andra omvändelse: »Det behagade Gud i sin nåd att föra mig ut i öknen för att där låta mig tjäna honom med fullkomlig underkastelse.»

Han hade redan börjat finna den lågkyrkliga, pietistiskt färgade fromheten otillräcklig, och i sitt sökande efter den fulla kristna sanningen kom han nu i kontakt med Oxfordrörelsen. Kretsen kring Newman och Pusey hade börjat utge sina berömda *Tracts for the Time* 1833. Manning blev snart en övertygad anhängare av rörelsens idéer om den anglikanska kyrkans katolska karaktär, och om nödvändigheten att betona det dogmatiska och liturgiska arvet från fornkyrkan och den engelska medeltidskyrkan. Han tog mycket skarp ställning såväl mot protestantismen som mot »Romanism». Det är intressant att lägga märke till att han redan på ett mycket tidigt stadium kände en stark känslomässig dragning mot Rom. Detta hindrade honom inte från att mycket energiskt driva den anglikanska linjen gentemot Newman, när denne började närma sig en konversion: när denna inträffade 1845 kändes det som ett fruktansvärt slag för Manning, men han uppgav tillsviðare icke sin anglikanska position.

En resa till Italien, under vilken han bland annat blev mottagen av Pius IX stärkte visserligen ytterligare hans dragning till Rom, men det behövdes två kyrkliga skandaler inom Church of England för att förmå honom att ta steget fullt ut. Den första var den s. k. Hampdenaffären: regeringen utnämnde till biskop av Hereford en Dr Hampden, som av Oxforduniversitetet förklarats för kättare. »Detta är början till slutet», antecknar Manning i Italien vid budskapet om utnämningen. Det avgörande slaget kom sedan 1850, när Privy Council, sålunda en världslig myndighet, upphävde biskopens av Exeter beslut att från prästtjänst avstå en präst, som uttalat kätterska åsikter om barndopet. Med sorg måste Manning konstatera, att den anglikanska kyrka han älskade under sådana förhållanden icke kunde anses vara en del av den enda katolska och apostoliska kyrkan. Den våldsamma engelska reaktionen mot upprätandet av den katolska hierarkien 1850 bidrog ytterligare till att klargöra situationen för honom. Slutligen tog han personligen konsekvenserna av

sina åsikter. Den 5 april 1851 blev han upptagen i den Katolska kyrkan. Det tyngsta av alla offer ansåg han vara, att han måste erkänna att han icke var präst — ännu samma dag han blev upptagen förfäktade han giltigheten av den anglikanska prästvigningen!

Den saken skulle emellertid snart ordna sig. Tio veckor efter upptagningen blev Manning prästvigd, och sändes därefter till Rom för teologiska studier. Resultaten av den resan skulle bli betydligt mera omfattande än vad någon kunnat förutse. På påvens uttryckliga begäran inträdde han vid Accademia Ecclesiastica, och studerade där i tre år. Icke utan skäl kallades denna för kardinalernas barnkammare: Manning kunde ha goda skäl att vänta sig en lysande karriär inom den kyrkliga diplomaten. Det skulle inte bli riktigt så. Wiseman, ärkebiskop av Westminster, begärde hos påven att få Manning till biträde i sitt arbete att omvända England. Första gången vägrade Pius IX att släppa Manning, men andra gången, 1854, lät han honom fara — som behållning av de romerska åren medförde han bl. a. en teologie doktorsvärdighet.

Mannings närmaste uppgift i England blev att organisera en kongregation av sekularpräster, som kallades The Oblates of St Charles Borromeo. Denna skulle bli ett kraftigt vapen för ärkebiskop Wiseman i offensiven för Englands konversion. Härigenom råkade Manning redan från början in i en hård strid, som skulle ta mycket av hans tid och krafter under flera år. Kongregationen kom mycket riktigt till stånd, och arbetet och gemenskapen inom den skänkte honom stor lycka och tillfredsställelse, men det skaffade honom också fiender. Förhållandet mellan de gamla katolska familjerna och de inströmmande konvertiterna var ömtåligt och tidvis spänt. De förra hade vant sig vid att framförallt undvika att väcka uppseende och verka utmanande: konvertiterna från Oxfordrörelsen däremot gick på det mest utmanande sätt till verket för att göra hela England katolskt. Manning och hans oblater gjorde otvivelaktigt ett stort arbete för denna sak, men mera betänksamma element motarbetade kongregationen av alla krafter. I sju års tid åkte Manning fram och tillbaka till Rom för att försvara sitt arbete. Striden hör inte till de uppbyggliga. Man kan säga att Rom avgjorde den till »konvertiternas» förmån 1865 genom den överraskande utnämningen av Manning till ärkebiskop av Westminster.

Mannings livsverk är den praktiske kyrkomannens och politikerns, inte teologens eller författarens. Den tragiska motsatsen mellan honom och Newman torde väsentligen kunna återföras till djupgående skillnader i typ och temperament. De förnämliga Oxfordtraditioner, som var så dyrbara för Newman lämnade Manning oberörd, för minnena från den anglokatolska tiden hade han efter sin konversion intet sinne. Å andra

Kardinal Manning

sidan kunde Newman, med sin fridsamma och koncilianta läggning inte känna sig annat än tveksam eller rent av rädd inför Mannings obönhörligt konsekventa ultramontanism. Att det skulle vara absurt att misstänka Newman för bristande lojalitet mot den Heliga Stolen är i dag klart för var och en; men det var säkert inte klart för Manning i stridernas hetta. Överhuvud är det svårt att komma ifrån ett intryck av att Manning i väl stor utsträckning hade en tendens att betrakta sina egna åsikter som inspirerade, och att bekämpa alla som satte sig emot dem som kättare i strikt mening. Han har blivit skarpt klandrad för sin insats vid Vatikankonciliet, där han från början framträdde som en av ultramontanernas mest energiska företrädare. Det är uppenbart att han redan innan ofelbarhetsdogmen definierats utan vidare avfärdade alla »försiktigare» åsikter som illojalitet eller kätteri. Som bekant gick det så långt, att just genom Mannings ingripande alla talesmän för de s. k. inopportunisterna helt enkelt uteslöts från den deputation som hade att förbereda ofelbarhetsdogmen — ett övergrepp som f. ö. företogs tvärt emot påvens uttryckliga vilja!

Mannings arbete vid Vatikankonciliet är betydelsefullt, men det vore svårt att betrakta det som helt sympatiskt. Överhuvud måste man hålla i minnet, att han hela tiden såg frågorna ur den praktiske kyrkoledarens synpunkt. Det är sant att han alltför arrogant och lättvindigt avvisade historiska eller patristiska argument som kunde synas tala mot hans egen extrema position. För honom gällde det att på allt sätt stärka den kyrkliga auktoriteten i striden mot de revolutionära och liberala krafterna, och i den striden tolererade han inga kompromisser.

Förvisso var Manning strängt konservativ. Man skulle nästan vilja kalla det en historisk ironi, en lycklig sådan, att just en sådan kardinal kommit att bli en av föregångsmännen inom den politiska nyorienteringen inom Kyrkan mot slutet av 1800-talet. Sin historiskt kanske viktigaste insats gjorde kardinal Manning nämligen utan tvivel på det politiska och sociala området. Industrialismens fruktansvärda följder för arbetarna blev allt klarare för den som hade de flesta av sina troende inom de allra fattigaste befolkningsgrupperna, lantarbetarna och storstadsproletariatet. Medkänsla med de fattiga och lidande var nu inte något nytt för Manning, de torde väl i alla tider ha förekommit hos enskilda inom alla politiska eller religiösa riktningar. Vad som utmärker hans insats är, att han inte lät det stanna vid varmhjärtade men mer eller mindre tafatta försök till filantropi, som förvisso inte saknades inom den victorianska överklassen. I stället trängde han hänsynslöst fram till de fundamentala missförhållandena i tidens ekonomiska liv, och drog sig inte för att yrka på

för den tidens borgerliga och kristna opinion utomordentligt radikala konkret politiska åtgärder för deras avhjälpande.

Som de tre farligaste kräftskaorna i det engelska samhället utpekade han de orättvisa s. k. Land Laws, instrument för godsägarnas hänsynslösa exploatering av arrendatorer och lantarbetare, laissez-faire-principen inom industrien, som tillät kapitalisterna att genom »fria avtal» pressa ner arbetarnas löner till svältgränsen, och slutligen brännvinsindustrin, omhuldad inte minst av staten som inkomstkälla. Mot alla dessa företeelser ingrep Manning energiskt efter måttet av sitt inflytande. Nykterhetsrörelsen fick hans kraftiga stöd — det var f. ö. inte minst genom denna, som han kom i personlig kontakt med de fattiga. Framför allt är hans namn emellertid knutet till fackföreningsrörelsens historia. Han medverkade mycket aktivt vid grundandet av det engelska lantarbetareförbundet — vid en av dess första viktiga konferenser erbjöds kardinalen till och med att sitta ordförande, men avböjde, för att inte kompromettera rörelsen!

Däremot tvekade han inte att kompromettera sig själv genom förslag till avskaffande av jordlagarna, begränsning av arbetstiden m. m. Självfallet kom kardinalen att från konservativt håll anklagas för att vara socialist, en skrämmande etikett som vid denna tid genast fästes på envar som hyste om också de moderataste progressiva åsikter i ekonomiska frågor.

Genom sitt tidigare uppträdande till förmån för arbetarnas sak hade kardinalärkebiskopen förvärvat den aktning i fackföreningskretsar som gjorde det möjligt för honom att göra sin största enskilda politiska insats, medlingen i dockarbetarstrejken i London 1889. Med uppbyggande av oändlig takt och tålmod lyckades Manning småningom utverka att arbetarna fick den blygsamma löneförhöjning de begärt, och att de där-efter i god ordning återgick till arbetet. Kardinalens insats väckte ett enormt uppseende — i pressen gick det så långt att man skrev att ärkebiskopen av Westminster genom denna handling visat sig som Englands verkliga primas. Mer talande än dylika utgjutelser är det faktum att arbetarna nästa år vid Förstamajprocessionerna demonstrerade med banér som pryddes av två porträtt — Marx' och Mannings!

Kardinal Manning hade nu hunnit bli en gammal man. Han levde ännu till 1892 och fick alltså vara med om publiceringen av Leo XIII:s berömda encyklika *Rerum Novarum* i maj 1891. För Manning måste denna, med sitt klara inskärpande av arbetarnas rätt att försvara sina intressen med fackföreningarnas hjälp, ha tätt sig som en triumf. Hans egen strid hade nämligen långt ifrån endast utkämpats mot kapitalisterna. Även inom hierarkien hade han många fiender och motståndare, som fasade för hans omstörtande idéer. Det är känt, att det var han som vid sidan av

den amerikanske kardinalen Gibbon särskilt energiskt arbetade för att i Rom vinna gehör för den moderna tidens sociala krav. För ultramontanisten och arbetarnas förkämpe måste det ha varit en särskild lycka att efter ett långt liv av hårt arbete och hård strid få se sina käraste principer högtidligen godkända av den Helige Fadern.

Leif Carlsson

EN FANTASTISK HISTORIA

Utänför den engelska fiske- och sjöstaden Hastings ligger ett stort vitt hus med kolonnader i klassisk stil och många fönster, stirrande ut över Engelska kanalen, som under vackra dagar står mot horisonten, som en blank jättesköld av silver. Från fönstren kan man se långt bort över kustens in- och utbuktningar med deras bräm av skummande grönvita vågor i evig rörelse. Huset inrymmer en av de många flickskolor, som Kongregationen av Det Heliga Jesusbarnet numera har upprättat över hela världen. Men i slutet av 1840-talet, då denna instiftades av amerikanskan *Cornelia Connelly*, var huset kongregationens enda skola och hade lika många pedagogiska och religiösa svårigheter att övervinna som dess överhuvud hade personliga lidanden och strider att genomkämpa.

Medan jag denna vackra vårdag vandrade över de vita kritklipporna kring skolan, kunde jag inte låta bli att tänka på det fantastiska öde, som fört denna kvinna från hennes lugna lyckliga hem med make och barn i Louisiana hit till denna plats, där, som hon själv skriver i sin dagbok: »Om Kristus inte varit med mig, skulle jag trott, att jag vandrade i helvetet.»

Inne i skolans högtidssal hade jag nyss sett en liten bild av henne: en vacker, knappt fyrtioårig kvinna med stora lugna drag under mittbenat slätt svart hår och stillsamma mörka ögon. Jag föreställde mig henne spejande ut över Kanalen under de dagar, då hon var timme väntade på att seglen på den yacht skulle dyka upp därute, som förde med sig hennes f. d. make — en f. d. katolsk präst, som hotat att kidnappa henne från hennes skola — en gärning som han hade full legal rätt till enligt den protestantiska domstol, vars domslut återgett honom — celibatären! — hans äktenskapliga rättigheter över sin forna hustru, fast hon numera var

en vigd nunna, som — på hans egen begäran — avlagt klosterlöftena för att han själv skulle kunna vigas till präst i den kyrka — han numera övergett!

*

Mycket har skrivits om Cornelia Connellys fantastiska historia, men ingen har gjort det mera fängslande än den kända engelska författarinnan Sheila Kaye-Smith i sin bok *Quartet in Heaven*. (London, Cassel and Co.)

De andra tre i kvartetten är Katarina av Genua, den patriciska 1400-talsdamen, som kunde ha slutat som en halvtokig nevrasteniker men som i stället för norra Italiens pestoffer blev, vad Florence Nightingale långt senare blev för krigssårade brittiska soldater, en räddarinna undan döden genom sina för tiden revolutionerande sjukvårdsmetoder, samt vidare den Nya världens första helgon, den heliga Rosa av Lima, och den heliga Thérèse av Lisieux.

Av de tre är endast Cornelia Connelly inte ett kanoniserat helgon. Men hon är något annat och mera än hjältinna i den unika skandalprocess som på 1840—50-talet upprörde det protestantiska England och hela den katolska världen. För modern anglosaxisk kvinnouppfostran är hon en av de första pionjärerna, genom att långt innan misserna Beale och Buss begynte verka på detta fält, genom sin handbok *The Book of Studies* plädera för en grundligare utbildning av unga flickor. Särskilt katolska unga flickor hade svårt att alls få någon sådan; det var ju endast några och tjugo år sedan det överhuvud blivit möjligt för en katolik att fritt utöva sin religion i England.

Gossarna inom denna religion hade — om deras föräldrar var förmögna nog — tillgång till ett par »public schools», men flickornas uppfostran fick antingen ske hemma eller i utländska klosterpensioner. Den återupprättade engelska hierarkin med den energiske biskop Wiseman i spetsen var vaken för vikten av att ändra på detta missförhållande. Men man förundrar sig över det djärva val han gjorde genom att till ledare för arbetet på detta viktiga fält kalla en fattig ung amerikansk kvinna, som visserligen redan verkat flera år som lärarinna i sitt hemland, men varken var medlem av någon skolsysterorden eller ens född katolik. Det värsta var dock hennes egendomliga ställning som alltjämt, enligt borgerlig lag, hustru till en man, Pierce Connelly, som konverterat, liksom hon, för endast sju år sedan och nu ville bli präst inom Katolska kyrkan på villkor att hans hustru först inträdde i en orden.

Hon hade samtyckt till detta, det största offer en kvinna av hennes läggning, passionerat förälskad i sin make och tillgiven sina tre små barn,

En fantastisk historia

kunde ge. Men ända sedan den dag hon, sittande i sin tropiskt vackra trädgård i Natchez, Louisiana, där hennes make då var episkopalsk präst, ropat till Gud: »O, Gud om min stora lycka inte är till Din ära och min själs bästa, så ta den från mig. Jag ger dig detta offer», hade hon känt, att hon sagt amen till sin egen viljas tillintetgörelse. Tjugofyra timmar senare låg hennes yngste son döende i hennes knä, och några år därefter kom hennes make till henne, som just då väntade sitt fjärde barn, och bad henne lösa honom från de bojor, som band honom vid henne, för att han skulle helt få ägna sig åt Gud.

*

Historien om hennes kongregation skulle visa, att de kyrkliga myndigheterna valt rätt. Hittills hade undervisningen för flickor — vilken religion de än tillhörde — bara lagt an på att åstadkomma en polerad yta för »young females». Franska språket, akvarellmålning och pianospel, sång, broderi och dans hade ansetts viktigare än färdighet i modersmålet, rättstavning och de fyra enkla räknesätten. Cornelia Connellys studieplan vände upp och ned på allt detta. Flickor, menade hon, behövde lära sig samma saker som pojkar, alltså även latin och grekiska, vilka språk ju i England alltid räknats som grunden för all bildning. Dilettantism på flera konstnärliga fält var mindre värd än verklig skicklighet på ett. Hon yrkade på att experter skulle ha hand om undervisningen i artistiska färdigheter och slopade djärvt lektionerna i »deportment», då flickorna måste gå omkring insnörda i träplankor och bärande böcker på sina huvuden för att få »hållning» samt ersatte dem med framförandet av teaterstycken, som hon ansåg bättre lärde dem gå och stå och tala, samtidigt som de gav dem smak för god litteratur.

Under hennes första år som överhuvud för den nya kongregationens skola utanför Hastings och naturligtvis isynnerhet sedan hon blivit huvudperson i den stora skandalrättegången, hände det också ofta, att upprörda föräldrar tog sina flickor ur hennes skola. Men Cornelia Connelly gick livet genom stillsamt sin ensamma väg framåt från framgång till framgång för sin skolreform, men också från den ena personliga missräkningen och sorgen till den andra, — sist men icke minst över förlusten av sin övertygelse att hon, genom att ge sin make fri och sända deras barn ut i världen, gett Gud ett välbehagligt offer och Kyrkan en sann Kristi tjänare.

*

»Han för Gud endast, hon för Gud i honom.» Miltons ord om mannens och kvinnans inbördes rangordning inför Vår Herre tillhör den protestantiska och puritanska eran.

Under medeltiden ägde kvinnorna i religionen en port, genom vilken de kunde träda ut ur den andrahandstillvaro, deras kön annars hänvisade dem till. Den religiösa kallelsen till klosterlivet, eller som i Katarina av Genuas fall till ett liv av goda gärningar, tålde inga maktspråk från vare sig fader, make eller familj. Katarina Fiesca Adorna var inte mera viljekraftig och målmedveten än Cornelia Connelly, men, som Sheila Kayes-Smith påpekar, hade hennes make Guiliano med maktspråk sökt göra sin vilja gällande över hennes pestlasarett, skulle hon med all aktning för hans husfaderliga bestämmanderätt i alla världsliga ting, nekat att lyda honom i detta som hörde den andliga världen till!

»Man förstår inte Cornelia Connellys handlingssätt», säger författarinnan också sant, »om man inte tänker på hur mycket av en viktoriansk kvinna hon ännu var, med dennas känsla av att lydnad mot maken var en *religiös* plikt.»

Denna hustruliga underdånighet i andra hand under makens ideal och mål är dock ej bara viktoriansk. Den lever alltjämt i våra samhällen och sannerligen inte bland de sämsta kvinnorna. Hur många överansträngda, tappra prästfruar, hur många fromma predikanthustrur strävar inte i kraft av detta ideal under en övermänsklig arbetsbörd, likt karyatider, som obemärkt i djupet uppbär hela den långt utåt synliga byggnad deras mäns församlings- och predikoämbete är!

*

Så länge Cornelia Connelly inte fått kallelsen till ett självständigt arbete inom sitt nya trosliv, hade hon i allt följt sin makes ledning — även då denna ledning syntes vilja föra henne ut i kaos och vildmarker. Ty Pierce Connelly tycks ha varit en lika obalanserad som charmerande och begåvad man men dessutom inte så litet av en snobb. Det aristokratiska umgänge han råkade in i efter makarnas konversion och hans egen förflyttning till Rom förvred huvudet på honom till den grad, att han åratals framåt uppsköt sin föresats att söka bli prästvigd och i stället strövade omkring på kontinenten som ledare av än den ene än den andre unge katolske aristokratens »grand tour». Under tiden bodde hans hustru i de olika kloster, där hon undervisade i musik och målning, och där systrarna tillät henne att ha kvar sina två yngsta barn.

Det är från den tiden hon skriver i sin dagbok om hur kvalfull oviss-heten var: hon levde ju varken i världen eller utanför den. Hon hade gett sitt offer men visste inte, om det skulle mottagas eller ej, och kunde trots allt inte undertrycka ett sista hopp, att hennes make, som verkade så van-
kelmodig, skulle förstå, att han ej passade för prästämbetet. Men just då gjorde Pierce Connelly slag i saken genom att, tack vare en amerikansk

En fantastisk historia

biskop, som var hans vän och beundrare, utverka Vatikanens hittills tveksamma bistånd. Ett villkor medföljde som karakteristiskt nog gjorde honom ytterst förvånad: Hans hustru måste komma till Rom och klart ge honom tillåtelse till hans betydelsefulla steg.

Ett år efteråt var dock alla villkor uppfyllda, och Pierce Connelly var präst! Han tycktes ha haft ärelystna drömmar om en stor karriär i Kyrkans tjänst — vem vet, kanske en kardinalshatt föresvävade honom? Ty då det, tack vare Cornelia Connellys kallelse till arbetet i England i stället begynte bli klart, att det var *hon* vilken ansågs vara den mest framstående och pålitligare av de två, begynner hans tillvägagångssätt att präglas av den egendomliga svartsjuka, som slutligen skulle föra honom nära nog till galenskapens rand.

Han, som varit van att hans Cornelia inte hade någon egen vilja, begrep först långt om länge, att han genom att avstå från sitt målsmannaskap och sina äktenskapliga rättigheter försatt henne utanför sin egen inflytelsesfär, lika fullständigt som om han dött från henne. Först ingrep han dock ständigt och jämt i hennes jurisdiktion över den kongregation vars överhuvud hon numera var. Då hennes överordnade satte stopp för detta, överflyttade han sin svartsjuka ovilja på dem, särskilt på biskop Wiseman, mot vilken han rasade i ordalag som rent av verkade tillhöra en erotiskt bedragen äkta mans vokabulär gentemot en lyckosam rival.

Det var nu han begagnade sig av den rätt tidens lagar gav honom och helt enkelt bortförde sin fjortonåriga dotter och sexårige son från den tillflykt de hittills haft hos sin mor. Cornelia förstod — han erkände det sedan själv öppet — att han därmed ville skaffa sig en gisslan för att kunna diktera, vilka lagar han ville för henne och hennes kongregation. Men han hade redan så pass klart visat, vilken andes barn han var, att hon för att värja sig mot sitt moderhjärtas mänskliga krav, avlade en ed att »icke söka någon förbindelse med dem eller deras far, som inte Guds vilja klart visade var henne tillåten».

*

Hon hade gett allt hon hade kärt i livet till offer åt sin religion, och nu var det, som om hennes gåva blivit utan värde — hon stod ensam kvar, avkrävd den yttersta skärven — för att betala skräpet med!

Ty Pierce Connelly hade numera kastat sista resten av sunt förnuft och anständighet och rasade som en dåre mot den kyrka, vari han ännu var präst. I sina pamfletter anklagade han den hatade biskop Wiseman för att lära sina biktbarn, att bålet var den enda rätta platsen för protestanter, och berättade själv, hur han i sin egen biktstol gett absolution för giftmord på sådana förkastliga varelser! Men kronan på verket var, då han

anhängiggjorde en process mot Cornelia Connelly som han betecknade som sin förrymda hustru.

Samtidigt, som hon flyttade in i sitt nya kloster i Hastings, fick hon alltså kallelse från den kyrkliga protestantiska domstolen under ärkebiskopetet av Canterbury att infinna sig inför den. Fallet lär vara unikt i juridikens annaler: en romersk katolsk präst och celibatär som instämmer en katolsk nunna inför en protestantisk domstol, yrkande på att återfå sina äktenskapliga rättigheter över henne!

Den katastrof detta var för henne själv och hennes skola var dock ett intet mot den skada processen och Pierces pamfletter gjorde katolicismens sak på detta stadium, då den offentliga opinionen ännu var mycket ovillig och misstänksam. Visserligen måste ju tänkande människor undra över att en man, som ännu var präst, kunde låna sig till dylika ting, men den stora tanklösa hopen menade, att detta bäst visade, att han blivit så fruktansvärt illa behandlad av skurkaktiga prelater, att han ingen annan utväg ägt. Domstolsutslaget utföll till hans förmån, och han skröt öppet över att nu kunde han med lagens hjälp hämta sin hustru ut ur klostret, när han ville! Hennes vänner rådde henne att fly, men utom att skaffa en förklädnad som alltid hängde färdig i hennes cell, vidtog hon inga andra försiktighetsmått. »Om jag flydde», skrev hon till sina vänner, »skulle det ju verka, som om jag hade orsak till flykt. Att erkänna något sådant skulle vara emot både Guds vilja och sanningen.»

*

En vacker dag kom också, då hennes ängsliga ögon förgäves sökte utefter havsdjupet nedanför kritklipporna: den vita yachten, som, vändande på att kidnappa henne, kryssat där i vecktal, var försvunnen! Samtidigt med hans pengar hade Pierces tålmod — och kanske också hans mod — slutligen svikit honom, och han hade seglat till Frankrike och sedermera Italien, där han formellt övergick till protestantismen igen och med oförminskad iver fortsatte sitt pamflettkrig mot hustruns tro.

Cornelia Connelly blev kvar på sin post för att försöka reparera de oerhörda skador han anställt på hennes livsverk. Hon frågade sig i ångest, om allt detta verkligen kunde varit Guds vilja? Förlusten av maken själv som begått dessa helgerån mot sin egen själ och sökt vanhelga även det som för henne var heligast av allt, förlusten av hennes barn, som han inte bara tagit från henne, så att hon aldrig i livet mera fick se dem, utan återuppfostrade i sin egen religion — allt detta måste ju många gånger ha syntts henne obegripligt och oförenligt med tron på en rättvis Gud och hans viljas godhet och allmakt. Men fast hon aldrig förrådde den minsta ansats till mysticism i sin dagsklara, sunt förnuftiga natur, måste till slut

hennes tro ha frälst henne undan förtvivlan. Fastän lidande och nästan knäckt kunde hon åter resa sig och fortsätta sitt arbete. Sheila Kaye Smith sammanfattar hennes seger i orden:

»Fast hon förlorade sina egna barn, vann hon tusentals barn världen över för ett religiöst liv i sin kongregation med dess över allt spridda skolor. En rik skörd spirade upp ur en enda kvinnas sårade och nästan brustna hjärta.»

Anna Lenah Elgström

KYRKAN I ÖSTERRIKE

Man arbetar i våra dagar i Österrike på att dra praktiska slutsatser ur den gångna tidens sorgliga erfarenheter — den första demokratiska perioden, under vilken Kyrkan företrädde politiskt av det »Kristlig-sociala partiet» (CSP), den på sitt sätt lika nedslående tiden av borgerlig diktatur, (den s. k. *Systemzeit*) och slutligen den nazistiska perioden — för att på denna grund pröva frågan om vilken position Kyrkan bör eftersträva i det offentliga livet, och om hur religionsundervisning och själavård bland olika grupper bör organiseras.

Till att börja med beslöt man sig för att fullständigt dra sig tillbaka från all officiell politisk verksamhet. Förbudet för prästerskapet att utöva politisk aktivitet, och avståendet från att bilda ett kristet parti, som skulle representera Kyrkans intressen, gjorde återtagandet från politiken märkbart för var och en. Det var framförallt tre saker, som dikterade detta beslut: För det första bristen på ett tillräckligt antal dugliga, erfarna och pålitligt katolska politiker. För det andra den skada, som Kyrkans anseende lidit hos folkets breda massa, genom vissa korrupsionsskandaler och missgrepp bland politiker, som tillhört CSP eller i varje fall stått detta mycket nära. För det tredje slutligen den förväxling mellan begreppen religion och politik, som tycks vara nästan oundviklig inte bara hos vanligt folk. Det är en förväxling som automatiskt stöter bort från Kyrkan alla de väljare, som på grund av sin sociala ställning — t. ex. som industriarbetare — inte kan ge sina röster åt ett katolskt-borgerligt parti, som de inte anser tillvarata deras berättigade intressen.

Olyckligtvis har det aldrig funnits någon politisk diskussion inom det kristna lägret mellan t. ex. ett kristligt-borgerligt parti och ett kristet arbetareparti, som skulle ha gett arbetarna möjlighet att verka för en kristen politik utan självuppgivelse inför det borgerliga lägret. Hur betydelsefull

den tredje punkten är, framgår därav, att fortfarande större delen av österrikerna ur alla samhällsklasser inte förmår att dra någon klar gräns mellan politiskt och religiöst engagemang, trots att Kyrkan sedan femton år tillbaka inte mer utövar någon politisk verksamhet.

Härvid måste man uttryckligen fastslå, att det Österrikiska Folkpartiet (ÖVP), som visserligen majoriteten av de praktiserande katolikerna röstar på, ingalunda betraktar sig som en efterträdare till det gamla CSP eller överhuvudtaget som ett uttryckligen kristet parti. Trots allt är det emellertid inte lätt att övertyga en österrikisk arbetare om, att han har full rätt att besöka mässan och mottaga sakramenten, även om han i sitt yrke underkastar sig den röda fackföreningens tryck och i brist på bättre röstar på socialistiska partiet (SP).

Även om Kyrkan genom att hålla sig borta från politiken lyckats uppnå en märkbar avspänning i förhållandet till SP, som omfattar den alldeles övervägande majoriteten av de österrikiska arbetarna, medför dock avståndet från representation i parlamentet den stora nackdelen, att ingen känner sig officiellt förpliktad att föra Kyrkans talan. Kyrkans fordringar kan därför framföras till den lagstiftande församlingen endast genom masspetitioner, öppna brev från biskopskonferensen eller enskilda biskopar, eller genom den katolska pressen. Beroende på hur länge det dröjer till nästa allmänna val behandlas dylika meningsyttringar sedan på olika sätt: antingen avvisas de direkt och kyligt, eller bemötes de med en viss kompromissvilja, som avsätter mer eller mindre glädjande resultat.

Den katolska pressens inflytande på det politiska livet kan i viss mån avläsas av framgången för en sådan presskampanj. En framställning till regeringen från episkopatet, som livligt understöddes av pressen, har t. ex. resulterat i en lag mot pornografi, trots att exporten av en flod av österrikiska »pikanterier» visat sig vara en mycket lukrativ rörelse. Däremot lyckades den katolska pressen inte driva igenom sin vilja gentemot den mycket energiske och strängt marxistiske kommunikationsministern, Waldbrunner, som utfärdat förbud mot gudstjänster på järnvägsstationerna.

Den katolska dagspressen har en ganska svag position i Österrike. Med undantag för *Die Kleine Zeitung* i Graz, som 1950 lyckades uppnå den österrikiska dagspressens största upplagesiffra, har ingen katolsk dagstidning ännu uppnått något större inflytande över massorna. Vissa tidskrifter, såsom veckotidningen *Die Österreichische Furche* och den för sin utomordentligt höga kvalitet allmänt aktade månadskriften *Wort und Wahrheit*, spelar däremot en betydande roll. På det stora hela kan man tyvärr ännu inte påstå, att det lyckats för den katolska pressen att få något avgörande inflytande på den österrikiska opinionsbildningen.

Kyrkan i Österrike

Redan 1946 startade man en energisk missionsverksamhet, för att åstadkomma en religiös uppräckning av det katolska folkets stora massa. Detta arbete kan nu i stort sett betraktas som avslutat. Resultatet kan inte anses vara nedslående. Genomsnittligt mottages sakramenten nu av ungefär 70 % av befolkningen på landsbygden och av 30—40 % i städerna. Härvid bör påpekas, att man i städerna inte har fallit för frestelsen att ordna missionen inom de olika församlingarna vid olika tidpunkter, för att på så sätt locka till sig en obestämbär mängd av mer eller mindre »fasta» kyrkobesökare från alla församlingar. Tvärtom har storstadsmissionen genomförts samtidigt i alla de olika församlingarna, och den har delvis givit exempel på mönstergillt organiserat pionjärbete inom själavården. I Innsbruck, av gammalt en högborg för den kyrkofientliga liberalismen, uppnåddes exempelvis efter flera veckors intensivt arbete genom husbesök, utbildning av lekmannamedhjälpare, affischering, presskampanj, radio-, film- och teaterpropaganda m. m., att icke mindre än 35 % mottog sakramenten.

Ännu så länge har man dock inte vågat ge sig i kast med huvudproblemet, missionen i förbundshuvudstaden Wien. Förra höstens »Katholikentag» torde ha varit avsedd som ett första steg i den riktningen. Inte ens den ivrigaste optimist vågar vänta sig ett större deltagande än 15 % i Wien.

Mindre gynnsamt ligger det till med uppbyggandet av en ny motvarighet till den gamla »Ständeseelsorge», den i Österrike så betydelsefulla specialiserade själavårdsorganisationen för olika grupper inom samhället. Experiment inom ungdomsrörelsen har redan visat, att man inte i samma grupp bör sammanföra arbetare, lärlingar och skolungdomar. De unga arbetarna förtjänar redan helt eller delvis själva sitt uppehälle, lever i en miljö som är främmande, om också inte direkt fientlig mot kristendomen, och står i allmänhet närmare livets konkreta problem, vilket gör att de mognar snabbare. Skolungdomarna däremot har visserligen större teoretiska kunskaper, men är ännu knappast tyngda av något eget ansvar, och är därför i regel mindre utvecklade. Trots dessa allmänt kända förhållanden trodde man till en början inom den katolska ungdomsrörelsen, att man borde hålla fast vid principen om gemensamma grupper och föreningar för pojkar och flickor ur olika miljöer. Resultatet var emellertid inte uppmantrande — bara några få procent kunde aktiviseras på detta sätt. I ständerna organiserades också t. ex. katolska kvinnoföreningar, som inte heller kunde få någon större verkan på bredden.

I allt större utsträckning erkännes nu också nödvändigheten att genombryta den naturliga församlingsprincipen och falla tillbaka på en

självvårdsorganisation, uppgjord mera efter yrkes- och socialgruppsprinciper. Grupper av t. ex. arbetarungdomar eller skolelever, och olika scoutkårer, som samlas i privata hem, träder också allt mera i förgrunden inom ungdomsarbetet. Scoutrörelsen utvecklas mest framgångsrikt, och tycks vara den idealiska verksamhetsformen för ungdomen mellan 10 och 16 år. Nästan alla dessa grupper lider emellertid av den starka bristen på lokaler och idrottsplatser, men kanske ändå mer av bristen på ungdomliga själasörjare. Tyvärr gör den mycket kännbara prästbristen och den otillräckliga rekryteringen till seminarier och noviciat att man knappast inom överskådlig tid kan hoppas på någon förbättring i denna situation. Man hoppas emellertid att kunna avlasta prästerskapet märkbart genom en relativt stark insats av lekmän som kateketer. För att få en grundlig utbildning av lämpliga lekmän har de kyrkliga myndigheterna i Wien organiserat en tvåårig teologisk kurs, med lokala studiekretsar som kompletteras av gemensamma sommarkurser. Deltagarna får i varje ämne genomgå en ganska sträng examen inför teologiska professorer, och erhåller, om de blir godkända i denna, sin *missio canonica*.

Självvården vid högskolorna har redan från början frikopplats från den territoriella församlingsindelningen. Vid vart och ett av de tre universiteterna — Wien, Graz och Innsbruck — har bildats en universitetsförsamling, som resp. biskop tilldelat en särskild präst som kyrkoherde. Genom personlig kontakt, regelbunden gudstjänst, föredrag och studiecirklar, samt feriekurser under somrarna växer det här fram en liten gemenskap av kristna studenter. Fortfarande torde dock inte mer än 20 % av de katolska studenterna nås av sådana gemenskaper eller av de katolska studentföreningarna.

Ännu mycket mindre, på sin höjd mätbar i promille, är den del av industriarbetarklassen som nås av självvården. Visserligen förestår en så småningom verkande uppdelning av de jättelika storstadsförsamlingarna, sedan Kyrkan nu inte längre behöver ta hänsyn till staten när det gäller att grunda nya församlingar — förr, när staten måste avlöna församlingsherdarna som statsämbetsmän, hade myndigheterna givetvis ett starkt intresse av att hålla dessas antal så lågt som möjligt. Denna uppdelning innebär dock inte på något sätt, att förstadsområdena i tillnärmelsevis erforderlig utsträckning kan förses med präster. Inte heller ordensprästernas allt starkare deltagande i församlingsarbetet, så värdefullt detta tillskott än är, kan göra mycket åt det allvarliga missförhållande, som består i att prästerskapet i allt för stor utsträckning är överlastat med självvårdsarbete, undervisning och förvaltningsuppgifter. Som bekant krävs av den som vill försöka att föra arbetarna tillbaka till Kyrkan inte bara stora kroppsliga och själsliga krafter, utan framförallt också mycket gott om

Kyrkan i Österrike

tid, för att kunna utnyttja varje tillfälle till personlig kontakt, som osökt kan erbjuda sig.

I denna verksamhet får prästen i Österrike vara beredd på att bli avvisad, inte så mycket på grund av direkt antipati — bortsett då från den ganska lilla gruppen av medvetet radikala — som av fruktan. Inte fruktan inför prästen som Kyrkans representant, utan fruktan för den av marxisterna behärskade fackföreningen och SP, som håller ett öga också på arbetarens privatliv. Det kan faktiskt hända, att en missionär, som uppsöker en arbetarfamilj, först kan bli iskallt avvisad, men sedan efter några timmar få ett bud att för all del vara så snäll att komma tillbaka, men att vänta tills det blivit mörkt, så att grannarna inte märker något! Det finns också många, som inte vågar visa sig alltför ofta i kyrkan eller i varje fall inte vid kommunionbänken: det är inte bara kommunisterna, som placerar ut sina »fromma dörrväktare» vid kyrkans ingång eller inte alltför diskret ett litet stycke därifrån, utan ibland visar också andra kretsar ett livligt intresse för att ta reda på vilka av deras får som innerst inne har alltför »svarta» sympatier.

Man tycker därför inte gärna om systematiska besök från prästernas sida, och det kan inträffa, att en präst som besöker ett industriföretag visas ut av fackföreningsmän under hotfulla antydningar om omedelbara strejkåtgärder om saken upprepas. Det är sant, att man numera inte hetsar emot Kyrkan till den grad som före kriget, men den borgerliga diktaturen under trettioalet, som ju hade Kyrkans officiella stöd, har i arbetarnas ögon ådragit Kyrkan en oerhörd belastning, som ingalunda övervunnits av de gemensamma upplevelserna under nazisternas undertryckningsförsök.

Ett särskilt glädjande initiativ av Österrikes katolska aktion är den s. k. »Männerbewegung», som redan tagit mycket lovande fart. I ett stift har t. ex. en ledande lekmän tillsammans med en präst rest från en ort till en annan, samlat och fördelat de katolska männen och skolat dem genom reträtter och exercitiekurser, för att på så sätt genom segt och planmässigt detaljarbete skapa en kärntrupp av aktiva katoliker, som skall kunna utgöra en pålitlig ryggrad i det kyrkliga livet på orten. I detta arbete har man lagt särskild vikt vid att hänsynslöst öppet diskutera lekmännens problem i förhållande till Kyrkan, liksom också prästen från sina synpunkter uppriktigt kritiserat lekmännen. Resultaten av dessa diskussioner blev hjärtlig enighet i stället för irritation eller misstro, och man beslöt sig uppriktigt för att från båda sidor försöka råda bot på de konstaterade bristerna.

Ett allvarligt problem för själavården har sedan länge varit att försöka nå de skikt av städernas borgerliga befolkning, som står främmande för religionen. Här har det visat sig, att den katolska bildningsverksamheten haft

framgång i sina försök att slå hål på denna mur av likgiltigt främlingskap. Det har t. ex. lyckats för det föredömligt organiserade »Innsbrucker Bildungswerk» att nå fram även till en utpräglat liberal publik genom sitt mycket omsorgsfulla val av aktuella ämnen, vars religiösa betydelse med all önsvärd klarhet belysts av speciellt tillkallade katolska experter. Landsortsstäderna har möjlighet att rekvirera föredragshållare från samma central.

Goda resultat har också uppnåtts genom regelbundna bibelstudier på lördagskvällarna, inte i kyrkorna utan i vanliga föreläsningsslokaler. Det är inte bara så, att många praktiserande katoliker här finner en värdefull ersättning för söndagspredikan, som däremot inte alltid uppskattas så mycket. Det visar sig också att Guds ord ständigt förmår draga till sig dem som står Kyrkan fjärran; i denna miljö, där inget kyrkorum inverkar störande och man på det hela lyckats finna den rätta formen för förkunnelsen, åstadkommer det också ofta ett inte ringa antal konversioner.

Sammanfattningsvis kan man teckna följande bild av Kyrkan i Österrike: Om man högt räknat uppskattar antalet regelbundet eller åtminstone tillfälligt praktiserande katoliker till 15 % för Wien, 35 % för landsortsstäderna och 70 % på landsbygden, så ger detta efter avdrag för religionslösa och personer av annan konfession en proportion av vidpass 45 % regelbundet eller tillfälligt praktiserande inom den katolska befolkningen. Slagordet om det »katolska Österrike», som man ännu stundom kan få höra i utlandet, visar sig alltså sakna grund i verkliga förhållanden. Som särskilt dystra drag i bilden måste man beteckna prästbristen och den otillräckliga rekryteringen till prästseminarier och noviciat, samt den sedan ungefär 1910 tilltagande likgiltigheten bland landsbygdsbefolkningen. Ljuspunkter är däremot de nya initiativen på själavårdsområdet i form av reträttdagar och exercitiekurser, den bättre kontakten med den manliga befolkningen genom den katolska aktionen, och Kyrkans framträdande ur sitt konfessionellt bundna rum genom sådana verksamhetsformer som storstadsmissionen, katolikdagarna, offentliga föredrag och diskussioner i samband med predikningar.

Man får vidare inte förbise, att också de icke-praktiserande, försåvitt de är döpta icke står så främmande för Kyrkan som i många andra länder, då de i alla fall erhåller religionsundervisning i folkskolor och läroverk, och därigenom i någon mån står under Kyrkans inflytande. Därtill kommer, att antalet praktiserande säkerligen skulle stiga snabbt — under förutsättning av motsvarande insats från prästerskapets sida — om trycket från fackföreningarna, och det socialistiska partiets alltjämt avvisande hållning skulle upphöra. Viktigt vore också att eliminera de sociala och ekonomiska inskränkningar, som för många människor gör

Kyrkan i Österrike

det omöjligt att gifta sig enligt Kyrkans föreskrifter eller att mottaga barnen i äktenskapet.

Den österrikiska Kyrkan ser sig alltså ställd inför mer eller mindre samma sociala problem som Kyrkan möter i nästan alla andra västeuropeiska länder. Lika litet här som på andra håll kommer hon att kunna lösa dem på egen hand.

Leopold von Welscherheimb SJ

Det finnes en harmonisk forening av tro og fornuft. Hverken den ene eller den annen mister noe av sitt vesen, av sine rettigheter og krav. Troen fører oss inn i mysteriet, ja inn i en verden hvor logikk og naturlig intuisjonskraft er ute av stand til å vise oss veien. Men ved troen å gi oss inn under mysteriet, det er et skritt som ikke står i strid med fornuften eller med det menneskelige åndslivs normale utvikling. Tvert om, det stemmer overens med sjelens dypeste krav. Aldri ville vi tro hvis vi ikke innså at det er rimelig å tro. Vi ville endog gjøre noe som ikke kan forsvares for vår moralske samvittighet, hvis vi tok imot en åpenbaring uten å være klar over at den kommer fra Gud. »Turpe est sine ratione cuiquam credere», det er moralsk forkastelig uten fornuftig motiv å tro på noen (St. Augustin »De utilitate credendi», 31). Ut fra det samme syn skriver Petrus til sine menigheter: »Vær alltid rede til å forklare dere for hver som krever regnskap av dere for det håp som bor i dere» (I Pet. 3.15).

A. J. Lutz OP: Mennesket og Mysteriet (Oslo 1950)

KATOLSKA PERSPEKTIV

Dania catholica

Köpenhamn med dess sju katolska församlingskyrkor, dess katolska skolor, sjukhus och kloster gör på den som kommer från andra katolska länder nästan intryck av en katolsk stad. Av de drygt 25 000 katolikerna i Danmark — till större delen danskar — bor mer än en fjärdedel i huvudstaden.

Att det i Danmark eller åtminstone i Köpenhamn verkligen finns en livskraftig och miljöbildande katolicism, visade till fullo den första danska katolikdagen, som hölls den 22—24 maj i år i Köpenhamn under ledning av biskop Theodor Suhr OSB.

Det var ett djärvt företag att planlägga ett så stort möte. Men redan under öppningshögtiden kunde konstateras att dagarna skulle lyckas väl. Bland gästerna befann sig ärkebiskop Gawlina, som kom från ett besök hos de polska katolikerna i Sverige, vidare nästan alla apostoliska vikarier i Skandinavien, representanter för den engelska, holländska och tyska hierarkien och framstående katolska lekmän från olika länder. Framförallt var det närvaron av ärkebiskopen från Köln, kardinal Frings, som gav åt mötet en katolsk och romersk prägel.

Dessa pingstdagar var närmast en gemensam och offentlig trosbekännelse och var som sådana börens dagar. Kvällsmässan, som celebrerades på ett stadion i ljuset av facklor, gav upptakten; barn gudstjänster nästa morgon fortsatte det och kvällen därpå samlades katolikerna i stadens kyrkor intill midnatt för att tillbedja altarets sakrament. Höjdpunkten blev pingstsöndagens pontifikalhögmesse, som firades av kardinal Frings i Fredriksbergs have; mer än 8 000 människor hade infunnit sig i parken bakom slottet, och en fjärdedel av dem mottog Herrens nattvard.

För den som är van vid katolicismen i Sverige, var det både påfallande och glädjande att se, hur stort antalet barn och ungdomar var, som deltog i katolikdagen. Köpenhamns två största katolska kyrkor var fullsatta med barn, som kände sig hemma i gudstjänsten och som verkligen deltog i mässan. — I Danmark finns inte bara enskilda konvertiter, inte endast en och annan katolsk dansk familj, — det finns katolska äkta makar, katolska ungdomar, katolska barn, det finns en ung katolsk generation och — åtminstone i Köpenhamn — en katolsk miljö för denna uppväxande generation. Det kändes inte minst under den lördagskväll-underhållning, som ungdom presenterade i Odd Fellowspalatset eller under uppförandet av *Envar* på Det ny Teater.

I sin radiohälsning framhöll påven att det var första gången som en Petri efterföljare från sin stol i Rom talade till danskarna i deras eget land och han vidgade sin hälsning till att gälla också deras gäster från den övriga katolska världen framförallt från Norge, Sverige och Finland samt innefattade slutligen i den katolikerna i hela det vidsträckta Skandinavien.

Vi önskar er alla, sade den Helige Fadern, i första hand ett levande medvetande om er trosuppgift. Något av den tacksamma glädje och stolthet som den helige Paulus kände, när Kristus hade kallat honom till apostel, genombävar de urkristnas hela tal och tänkande och handlande. Liksom ni så var också de några få gentemot en tryckande majoritet för vilken deras tro var ofattbar, ja, en dårskap. Men de var övertygade om dess gudomliga kraft och förde den till seger, om också under svår kamp och med blodiga offer.

Kyrkan har som levande organism utvecklats och fullkomnats i jämförelse med dessa begynnelsens tider och hon kan inte vända tillbaka till sin barndoms dagar. I trons sin-

Katolska perspektiv

nelag förblir de urkristna dock förebild — också för er. Var som de, gör klart för er att ni har någonting helt stort att bjuda de tvivlande och sökande, dem som blivit främmande för Gud, nämligen det säkra svaret på de yttersta frågorna som ändå inte lämnar dem i ro, den fulla rikedomens hos den sanning och nåd som Kristus förde till oss, ända till de underbara hemligheterna i eukaristin, uppståndelsen och det eviga livet.

Så att säga bara i periferin må därjämte antydas de riktlinjer och läror, som den katolska världsåskådningen bjuder också för en människovärdig och rättvis reglering av de områden som hör detta livet till, de ekonomiska, sociala och statliga. Ingen skall våga göra kyrkan den förebräelsen att hon försummat dessa områden. Så långt som deras reglering är en moralisk uppgift framlägger kyrkan ett omfattande, helt realistiskt, fullgiltigt program, fullgiltigt eftersom det med klar blick för verkligheten reglerar människans liv i denna världen utifrån den enda avgörande synen på hennes slutliga och eviga bestämmelse.

Allt detta är er egendom. Var glada över den. Men tänk också på den kallelse som förpliktar er att föra dessa högsta värden ut i världen och att vinna edra medmänniskor för dem.

För det andra önskar vi er en stark vilja till kristen gärning, till ett liv helt utifrån den katolska tron. Och också här får de urkristnas exempel inte lämna er i ro! För dem var det ändå ojämeförligt svårare, ja mänskligt talat utsiktslöst att hävda sig gentemot de härskande tänkesätten. Och ändå hävdade de sig.

Om vi skall sätta upp ett speciellt mål för er kristna gärning, så är det den kristna familjen, den familj som hämtar sin näring ur ett rent äktenskapligt liv enligt skaparens lag, vars sol är makan och modern i hängivelse och kärlek intill självuppgivelse, där barnen växer upp ofördärvade, stolta över sin far och hans exempel i gudsfruktan, hans förebildliga yrkesuppfyllelse och trofasta omsorg om de sina, den familj över

vilken den dagliga gemensamma börens helgelse vilar och som genomadas av den frid som bara Kristus förmår skänka.

Ingenting dyrbarare kan ni, älskade söner och döttrar — så sammanfattade den helige fadern sitt tal — skänka kyrkan och ert land än den fullkomliga kristna familjen.

I samband med katolikdagen hade den Helige Fadern återupprättat den kyrkliga hierarkien i Danmark och utnämnt den hittillsvarande Apostoliske vikarien till förste biskop i Köpenhamn. Denna händelse gav firandet en särskild och glad karaktär och ett vidare perspektiv. Naturligtvis kan Danmarks katolicism ännu inte stå på egna fötter, men man anar ändå detta unga stifts livskraft och livsvilja. Tydligast blev det vid slutmötet, när de 4 000 deltagarna helt kände sig som en stor familj, vilken lever av en och samma kraft och tjänar en och samma uppgift. Ett levande uttryck för detta gavs i det friska och humoristiska men ändå djupt allvarliga tal, som hölls av chefen för Aarhus teater, Erik Henning-Jensen, över ämnet »Katolik i Danmark»: Katolikerna i Danmark är saltet i Danmarks hushåll... När saltet mister sin kraft... Även biskop Mangers från Oslo uttryckte detta på sitt skämtsamma sätt, när han frambar de norska katolikernas lyckönskningar till uppriktandet av hierarkien och lovade, att i framtiden se upp till »store bror i Köpenhamn».

När man tänker tillbaka på katolikdagen, vill man framför allt prisa den utmärkta tekniska förberedelsen och organisationen, vilka helt legat i händerna på lekmän. Kanske efterlyser man i alla storartade manifestationer den inre arbetslinje, som förutsattes av påven, när han i sitt tal sade sig vänta, att på katolikdagen alla de problem, uppgifter och planer skulle dryftas, som den konkreta situationen gör aktuella. En sådan arbetslinje saknades. Visst kunde man välja mellan tre värdefulla föredrag — på danska, franska eller tyska — men de besöktes till stor del av

Katolska perspektiv

utlänningarna och stod isolerade mitt bland de övriga arrangemangen.

Till mötet i Köpenhamn hade också flera hundra tyska katoliker infunnit sig, framför allt ungdomar från Lybeck, Hamburg och Kiel. De tyska katolikerna är inte bara intresserade av utan också glada och stolta över katolicismens ställning i Danmark. I det stillsamma, ihärdiga och mödosamma arbete under mer än 100 år, som ligger bakom dagens läge, har inte minst präster och ordensfolk från Tyskland del, vilket också tacksamt betonades av särskilt biskop Suhr.

Peter Hornung SJ

Englands europé

kallar Roland Hill i »Orientierung» den berömda katolske skriftställaren Hilaire Belloc, som dog den 16 juli, några veckor innan han skulle ha fyllt 83. Han var den sista i den intellektuella engelska eliten från sekelskiftet och seklets första decennier med de stora motpolerna Shaw och Chesterton som toppfigurer och under hela sitt långa liv gick han med själ och hjärta upp i tidens strömningar och händelser.

Bellocs personlighet och verk var annars inte ägnade för specialisternas tidsålder. Han var diktare, sångare, essäist, historiker, filosof, politiker, journalist, talare, humorist, soldat, sjöman och vandrare. Han var född fransman — fadern var advokat, modern engelska och översättarinna av Onkel Toms stuga — och lät vid trettio års ålder naturalisera sig. Han hade då redan en fransk officerskarriär bakom sig, hade med utmärkelse avslutat sina historiska studier vid Balliol College i Oxford och hade redan varit liberal parlamentsledamot i Westminster. Att föra ut ett sådant liv på en gemensam nämnare skulle vara ett riskabelt företag men ett står fast: det var Bellocs kampglada natur och hans katolicism som gav hans liv dess inriktning och mål.

Och inte bara hans liv utan också ett annat: Chestertons. De lärde känna varann

på en liten restaurang i Soho 1900 — Chesterton var 26, Belloc fyra år äldre. En flaska Moulin-au-Vent beseglade den livslånga vänskapen, som Shaw senare gav öknamnet den tvåhövda hydran Chesterbellocc. »Hans armar och fickor var fullstoppade med franska nationalistiska och ateistiska tidningar», skrev Chesterton om detta första sammanträffande. »Han hade halmhatt, som skuggade hans ögon, en sjömans ögon, och framhävde hans napoleonhaka. Den lille restaurangen hade blivit ett tillhåll för den lilla skara, som hade bestämda men impopulära åsikter om boerkriget. Belloc talade till in på sena natten och efterlämnade i den en lysande rad av goda ting. Jag vill med det säga: saker som verkligen var bra, visst inte bara bon mots och därmed har jag sagt allt, som är att säga om den allvarsammaste sidan hos denne man, som bland alla mina samtida har kämpat hårdast för goda ting. Han tillförde vår dröm en romersk aptit på verkligheten och på förnuftet omsatt i handling och när han steg in genom dörrarna, så kom med honom vittringen av fara.»

Belloc, tidigt mogen och tidigt gift, gav den unge Chesterton något av sitt verklighetssinne, sin cyniska inställning till politiken, det vill säga politikerna. Han visade honom ett kristet svar på socialismen, som Chesterton tidsenligt förde till torgs, ett svar, som inte hade någonting gemensamt med kapitalismen utan eftersträvade en nyfördelning av egendomen. Vid tiden för första världskriget utvecklade Belloc sin sociala syn i »Servile States» och senare 1936 i »The Restoration of Property» i motsättning till epokens andliga ledare Shaw och Wells som ju hade försvurit sig åt statsmakten och socialismen. Outtröttligt men förgäves varnade Belloc för slavstaten, för det ödesdigra samröret mellan liberalism och socialism, för massdemokratiens faror. På grund av hans lidelsefulla individualism blev hans parlamentariska verksamhet av kort varaktighet.

Om och om igen riktade han sina anklagelser mot en döv samtid: reformationen

Katolska perspektiv

satte penningens makt i stället för kyrkans, England blev plutokrati utan att som en gång under medeltiden ge de flesta av sina medborgare någon möjlighet till andel i jorden. De nyrika gav 1800-talets industriella revolution dess nesliga drag och släppte lös boerkriget. J'accuse. Jag anklagar: bankerna och de judiska affärsintressena, eftersom de kontrollerar parlamentet och har bemäktigat sig staten. Jag anklagar universiteten, eftersom de förfalskar Englands och Europas katolska förflutna och förgiftar ungdomens sinnen. Jag anklagar H. G. Wells som författare till en världshistoria, som ställer kampen för tillvaron mot Guds skapande vilja. Jag anklagar bankirerna och imperialisterna för att de gick med på Tysklands upprustning efter första världskriget och lämnade Frankrike i sticket. Jag anklagar vårt politiska liv för dess korruption. Jag anklagar...

Belloc skrev en gång i annat sammanhang: »Alla utmanare anfäktas ofrånkomligen av högmodets frestelser. De tillhör den mänskliga sort, som äger vissheten och enhetligheten men som genom lust att angripa, påståelighet och häftighet blir ensidiga.» Orden passar in på hans egen verksamhet som historiker och sociolog. Han var ensidig till orättvisa, liksom många stora visionärer men liksom de såg han också klart. I en tid då agnosticisismen triumferade insåg han den andliga otillräckligheten hos den förkrigsgeneration, som hade ratat sina föräldrars katolska och protestantiska trosarv och självbelätet trodde att de kunde reda sig med enbart den moral som härstammade från detta arv.

Belloc såg England som en del av en sammanstörtande europeisk värld. Likt en annan Spengler utropade han år 1920: »Europa måste återvända till tron eller gå under!» Och han målade med språkligt mästerskap en bild av Västerlandets förflutna och den kristna tradition, som en gång också tillhört örket. Hans teser om »reformationskatastrofen» framstod också som en intellektuell skandal för tidens akademiska historiker, som vikt sig till av-

gudatjänst åt Gibbons rationalism, Macaulays otillförlitlighet och J. R. Greens självbelättna stolthet. Det var en krigsförklaring när denna katolska halvengelsman i reformationen såg ursprunget till »förnekandet av en allmän moralisk auktoritet över kristenhetens länder, kapitulationen inför den suveräna staten, förstörandet av det ständindelade sociala livet och rikedomens förhärskande tyranni».

Ja, sannerligen, Bellocs latinska tolkning av den europeiska historien var lika ensidig och otillförlitlig som hans protestantiska och katolska motståndares men den gick inte ut på att lägga fram hans historiesyn som den definitivt riktiga. Belloc hade historikerns känsla och psykologiska blick men hans egentliga uppgift var att väcka samvetena och han visade därvidlag såväl ifråga om sociologi som historia att det också fanns ett annat sätt att se än det brukliga och i så måtto skulle han få rätt.

Livfullheten i framställningen av hans biografiska hjältar Cromwell, Richelieu, Wilhelm Erövraren osv. kan locka en att acceptera Bellocs teser att »Europa är tron» och att »tron är Europa». Men vi ser i dag klarare än någonsin det alltför tillspetsade i dessa teser. Kyrkan har bestämt den timliga och kulturella formen för den europeiska utvecklingen men är inte beroende av den eller ens identisk med den. Bellocs syn på den franska och tyska moderna historien var dessutom och olyckligtvis starkt påverkad av Charles Maurras. Man saknar hos Belloc den teologiska precision och logik, som hans franska ingenium på annat sätt var så befyndad med.

Hans odödliga insats vilar i första hand på hans diktning. Hans prosa har en sällsynt renhet och kraft, hans humor är full av livsglädje, hans ironi lätt som en andedräkt. Många av hans dikter visar honom, realisten, som den romantiker han i grunden var. Han förkroppsligade i sig en blandning av Cyrano och österrikaren Karl Kraus. Han var en stridsman, som kunde säga om sig: »Caritas non conturbat me» men som på sin pilgrimsfärd till Rom öd-

Katolska perspektiv

mjukt följde spåren av gudomlig kärlek i en glad humanism och i bergens och havets vilda skönhet.

Hans varnande och profetiska röst hade sen några år tillbaka förstummats. Gubben som i pojkkåren hade varit Newmans elev i Birmingham, som hade förlorat två söner i de sista världskriegen satt stilla omgiven av sina vänner, böcker och minnen i vaxljusens sken i sitt kära hus i Sussex, som så

träffande kallades Kungens land. »Ifall engelsmännen», skrev en vän till Belloc, »som segrare i andra världskriget kom att uppträda så oförstående för det övriga Europa, så var det att tillskriva det faktum, att de under ett halvsekel mitt ibland sig hade en röst, som de tyvärr inte lyssnade på.» Denna röst har med Bellocs död likafullt inte förklingat.

LITTERATUR

Hugo Ball — helgonens återupptäckare

Emmy Ball-Hennings: *Ruf und Echo. Mein Leben mit Hugo Ball*. Einsiedeln 1953, Benziger.

Efter Eugen Eggers biografi över Hugo Ball (1951. — Se Sven Stolpe: *Hugo Balls väg*. Credo 1952: 159 ff.) kommer nu Emmy Ball-Hennings' minnesbok. Detta skakande dokument har utsänts posthumt; författarinnan avled själv 1948.

1915 flydde Hugo Ball och Emmy Hennings från Tyskland till Schweiz. Detta beslut uppfattade Hugo Ball senare som en skuld; det följdes också av flera års svår kamp för uppehållet. Båda makarna var skribenter och skulle egentligen ha behövt ett lugnare och tryggare liv; Emmy Hennings' äventyrarblod gjorde detta omöjligt. Det finns flera ställen i hennes bok, där hon både modigt och tilltalande skildrar sin princip att aldrig föregripa ödet i förväg med ängsliga åtgärder. En gång tänkte de sälja Hugo Balls frack för att med denna summa klara sig ett par dagar framåt. Men den klädeshandlare de i detta syfte uppsökte tyckte sig just inte se någon fördelaktig affär i transaktionen utan för-

mådde dem i stället snabbt nog att av honom inköpa ett spelur. Ständigt »förde vägen oss till rätt plats... det är bara det, att vi inte känner Guds notskrift. Han skriver ju också ibland på krokiga linjer, men det gör ingenting, det gör ingenting alls», lyder hennes kommentar till händelsen. Notskriften bestod i att de, med frackkartongen i handen, upptäckte den varieté — »Hirschen» i Zürich —, där Emmy redan samma kväll blev engagerad, ja rent av fick ett betydande förskott. Även Hugo Ball kunde där uppträda som pianist, en anställning som skulle få sina speciella konsekvenser. Ty från nästa varieté som de uppträdde på — den hette »Voltaire» — gick ut den egendomliga företeelse, som sedan blev känd under namnet dadaismen. Hugo Ball anses vara dennas upptäckare.

Tjugotalets dadaister ställde sin publik inför en olöslig gåta. Naturligtvis var det rent innehållslösa rimmandet och jonglerandet med bilder ett slags vanvett — men ett vanvett, fött ur förtvivlan. »Vad vi kallar dada, är ett narrspel ur intet, i vilket alla högre frågor dras in; en gladiatorgest; en lek med schabbiga rester; en avrättning av den positiva moralen», förklarar han. När publiken kom underfund med att man här kunde skaffa sig en förträfflig underhållning, när snobbism och affek-

Litteratur

tering gjorde hela företaget ömkligt och det visade sig, att litterära clownier verkligen lönade sig, var Ball den förste som en vacker dag lämnade hela dadaismen. Inga praktiska hänsyn kunde föranleda honom att fortsätta gyckelspelet. I stället inträdde för hans del en omsvängning, som kom att bli avgörande för hela hans kommande liv — han blev kristen.

Emmy Ball-Hennings berättar, hur »helgonen» för första gången kom på besök hos honom. »Jag tänker gärna tillbaka på den dag, när *Acta Sanctorum* kom i vårt hus och vi satt med den enorma volymen på vår trappas granitsteg (i Aguzzo), med den blommande trädgården framför oss och i fjärran sjön och bergen och alldeles ovanför oss glyciniernas ljusblå blomflock. Hugo höll den stora boken i knät, barnet och jag satt vid hans sida. Boken hade stora tjocka pergamentblad, vilka knastrade och brusade, när man vände dem.» Denna upplevelse var inledningen till Hugo Balls vackraste och mest kända bok *Byzantinsk kristendom*.

Det var Hugo Balls vana att ta sina nya upplevelser på blodigaste allvar utan hänsyn till i vilken grad de kunde tära på hans kraft. Hans tidskritiska skrifter hade redan inbringat honom åtskilliga smädelser och i samband därmed också ekonomiska svårigheter. Nu ställdes alldeles nya krav på honom, och dessa krav förde, tillsammans med hans hårda kamp för det dagliga brödet, till en alltför stor belastning.

Emmy Hennings, som ursprungligen var dotter till en sjöman i Flensburg, var på ett helt annat sätt vuxen livets mödor. Hon hade sedan lång tid tillbaka tagit för vana att inte låta sitt handlande dikteras av hänsyn till yttre trygghet. Ett äktenskap med bestämd bostad, ordnade inkomster och tryggad framtid tedde sig för henne som någonting alldeles förfärande, och när en enda gång så pass mycket pengar inflöt, att tanken på en bankbok blev aktuell, avvisade hon genast denna möjlighet. Hon satte på visst sätt sin stolthet i att »ge försynen spelrum, tillfälle att

demonstrera sin existens — och dessa tillfällen erbjöd vi sannerligen inte heller himmelen förgäves».

Detta okuvliga mod var det som band Hugo Ball vid hans hustru. Hon var samtidigt ett ferment i hans andliga existens. Liksom österrikaren Ferdinand Ebner hade han insett, att jagets krav på trygghet är det kristna livets stora fiende, ja i viss mån också orsaken till vår tids katastrofer. Då han starkt kände sig själv som tysk, ville han, att alla tyskar skulle frigöra sig ur den jagiskhet, till vilken de enligt hans mening hade en speciell dragning, för att i stället nå fram till Guds »du»: till Kristus, kyrkan och dess helgon: »Jag härstammar från ett folk, som i sin filosofi är mer skeptiskt, ateistiskt, naturförälskat och destruktivt än något annat, från en 'reformatorisk', mot kyrkan rebellierande nation, och jag tillhör denna nation — tillhör den i djupet av min själ... Kanske har ingen annan lekman bättre insett, vad Bonifatius och Canisius försökte åstadkomma i Tyskland...» Betrakta mig nu inte som en galning», skrev han till en pater och fortsatte: »Förstår ni, att det måste vara svårt för mig att bara vara katolik för min egen personliga del? Tyskland måste i sitt eget djupa intresses namn konvertera. Hela Tyskland måste åter bli katolskt — detta skriver jag till de människor, som bryr sig om mina böcker.» Här anger han urimpulsen till sin återanknytning till det kristna arvet.

Visserligen leder den spänning, som detta skapar inte så sällan in honom i kriser av ångest och förtvivlan — och en annan sorts förtvivlan än hans tidigare. Genom båda makarnas okuvliga hållning råkade de stundom in i perioder av yttersta isolering och materiell nöd. Ett nomadliv präglar ändå tre människor — Hugo Balls styvdotter Annemarie delade som nummer tre i laget deras gemenskap. När de levde i den fattiga byn Albori (nära Salerno) utan tillgångar och fullkomligt isolerade, kunde det hända, att Hugo Balls blick för verkligheten vaknade och kom honom att plöts-

Litteratur

ligt se in i sin tillvaros mardröm. »Å, vart har vi tagit vägen, vi barn. Vem är nu kvar som söker oss? Vi är så fattiga och så trotsiga. Så egensinniga och så behövande är vi. Om jag skall erkänna sanningen . . . Och varför skulle jag inte göra det? Jag har inga förhoppningar längre och har helt kapitulerat. Kanske kommer Gud Fader att göra ett under. Kanske är mitt sista hopp, att Gud Fader gör ett under. Det skulle inte förvåna mig, inte överraska mig . . . Detta är ett underbart förvirrat och förtvivlat liv. Vad kommer att ske? Vi vet det inte. — Dagen bryter in. — Ack, jag borde inte räkna min iver och min flit som bön. Det kommer att betyda ett misstag. Varken talang eller karaktär . . . Nåja . . . Vad skall man tycka om en sådan förmätenhet? Å . . .» Man tycker sig vid läsningen av dessa ord höra hans stönande från det stenrum utan fönster, där han i morgongryningen skriver ned orden i skenet av ett stearinljus.

De som ställer sig tvivlande till kristendomen anser ofta, att det är en ganska bekväm sak, det där med »det kristna arvet». Man känner sig som i hamn, bara man kapitulerar för denna tradition, och därefter är man skyddad mot alla oroande upplevelser. De tänker därvid inte utan rätt på en viss sorts patetiska programförklaringar om det kristna arvet. Men Hugo Balls väg, som började med läsningen av *Acta sanctorum*, övertygar en om motsatsen: han råkade in i en storm, som hade de förfärligaste konsekvenser — det nys berörda stället i hans dagbok ger en föreställning därom. Det förefaller, som om man hade rätt att anse, att hans tidiga död sammanhänger med detta.

Hugo Ball skrev under dessa år utom *Die Flucht aus der Zeit* och *Zur Kritik der deutschen Intelligenz* också en vacker biografi över sin kanske bästa vän, författaren Hermann Hesse. Han hade dessutom planer på en bok, som mot varandra skulle ställa psykoanalys och exorcism, och hade redan gjort en del förberedande studier för detta riskabla tema. Därav blev dock ingen-

ting. Hans verksamhet fick ett oväntat slut. Emmy Ball-Hennings berättar om hans skakande fattiga och heroiska död — han angreps av magkräfta — ända fram till sista andedraget. Här känner man ödets atmosfär: det var ett stort experiment som tog slut i och med hans död. Sammanhanget mellan hans bundenhet vid denna livskamrat, som i kärlek hade offrat sig för honom, och det genombrott, som han hade att kämpa sig igenom, blir för första gången uppenbart genom denna bok. Men det paradoxala kvarstår, att återupptäckten av den glömda och övertäckta jätteskatten måste ske genom en man, som var en — född rebell.

Robert Braun

Marie-Joseph Lory: *La pensée religieuse de Léon Bloy*. Paris 1951, Desclée.

Vi har tidigare fått flera betydande arbeten om Léon Bloy — bl. a. av Béguin, Maritain och Bollery — men ännu inte en samlad kritisk granskning av hela hans personlighet, av arten av hans geni och den sanna betydelsen av hans insats. Lory, som redan tidigare gjort sig känd som Bloyforskare, har nu gett oss denna bok: det är en i stor stil utförd, mönstergillt knapp och klar granskning, utmärkt av det finaste sinne för de rätta dimensionerna och ett mognat omdöme; boken skulle kunna användas som paradigm för doktorsavhandlingar.

Lory går rakt in i ämnet och granskar redan i inledningskapitlet Bloys sällsamma psykologiska apparat — hans nervositet, hans omåttliga sensualism, hans lättja — en större synd i katolsk etik än i protestantisk! —, hans otuktade temperament och vilda smädelser. Författaren gör ingen hemlighet av alla de brutala och ohyggliga sidorna av Bloys karaktär, som skrämt så många fromma från hans böcker. Men dels försöker författaren förklara dem, dels pekas det på de finare egenskaper som också fanns, och som på visst sätt är förbundna

Litteratur

med hans synder och förklarar hans förmåga att leda människor till Gud och Kyrkan och hans makt över också mycket kritiska medmänniskor. Han hade »le don de larmes». Han bad. Han var outröttlig i sitt dagliga fasthållande vid kyrkans rutin, vilken han genom sin trohet och envishet slutligen gjorde till den avgörande makten i sitt liv, han gick varje morgon till kommunionen, han älskade verkliga Gud.

I åtta långa och bittra år trodde Bloy, att han var övergiven av Gud. Han var viss om att han fått sig tilldelad en enastående uppgift, en hemlighetsfull uppenbarelse, att med honom och hans älskade någonting nytt i själva frälsningshistorien skulle inträffa. Men ingenting hände. Det frapperande i Bloys reaktion är, att han blev djupt förkrossad men ändå aldrig förföll till verklig svartsyn — han miste aldrig sin tro. Och lojalt fortsatte han sitt kristna liv i bön och liturgi, hur svarta molnen än tornade upp sig omkring honom. Han kunde förledas till otroligt kärlekslösa och vulgära handlingar och ord, men kärleken endast växte i hans hjärta.

Detta och intet annat förklarar hans personlighets makt. Bönen var för honom hård kamp. »Le travail est la prière des esclaves», skrev han en gång, »la prière est le travail des hommes libres». Han har utvecklat en hel börens filosofi. Bönen frigör himmelens alla resurser. »Tiden existerar inte för Gud, den oförklarliga segern vid Marne kan ha avgjorts genom den ödmjuka bönen av en liten flicka som kommer att födas först efter två sekler», skrev han en gång.

Om dessa tankegångar hos Bloy, om hans syn på lidandet och offret och om hela den bestående friska kärnan i hans stormiga och upprivna livsverk, berättar Marie-Joseph Lory klart, kunnigt, utan överord och utan försök att överskylla det mänskliga-alltför mänskliga hos den franske diktaren.

S. S—e

Herders Bildungsbuch (bd 10 av *Der grosse Herder*): *Der Mensch in seiner Welt*. 792 s. 97 pl.

Der grosse Herder band 2: *Bittgang bis Drechsler*. 1 520 sp. 64 pl. Båda Freiburg 1953. Per bd: hel linne DM 43: —; halvsjunn DM 50: —; halvfranskt DM 56: —. Subskr. pris resp. DM 39: —, 46: —, 52: —.

För dem som inte tycker sig ha användning för en tysk uppslagsbok i tio band kan det vara bra att veta, att det tionde bandet av *Herders stora nya uppslagsbok* också kan erhållas separat under titeln *Herders Bildungsbuch*. Anmälnaren vågar påstå att alla, som gör närmare bekantskap med detta band, i fortsättningen kommer att umgås med varje uppslagsbok på ett nytt sätt.

Att vilja ge en helhetssyn av vår tids vetande och tänkande, det låter utan tveivel förmätet. Visst brukar man kalla Albertus Magnus, den helige Thomas' av Aquinos lärare, för doctor universalis. Man menar därmed dock inte bara, att han visste allting, utan också att han var den siste som hade en något så när allt omfattande överblick över sin egen tids vetande. Men nu har *Herders Bildungsbuch* verkligen lyckats att efter ett flerårigt teamwork sammanfoga de övriga nio bandens tiotusentals uppslagsord och därmed specialvetenskapernas alltmåra differentierade resultat till en inre ordning.

»Människan inom sin värld» lyder underrubriken, som komprimerar grundtesen: människans väsen blir uppenbart om man betraktar henne såsom skapelsens medelpunkt, fast förbunden med och bunden vid skapelsens ordning. Först behandlas människans väg genom historiens olika skeden, sedan hennes förhållande till sin egen kropp, till familj och stat, hennes ansvar inför den övriga världen och hennes insatser i etik, rätt, konst, naturvetenskap, teknik och nationalekonomi — alltid med hänsyn till forskningens nyaste teorier och senaste

Litteratur

resultat. Därefter skildras människans filosofiska strävanden efter sanningens väsen och mening och sedan med detta som grundval religionen i allmänhet och uppenbarelsen, Kristus och Kyrkan i synnerhet. Verket avslutas med en utförlig och utmärkt redogörelse för ekumenikens historiska och dogmatiska utveckling — enbart detta ett klart bevis för att verket är up to date.

De 97 planschererna har skickligt infogats i boken. De flesta är mer än bara en illustration till texten: de åskådliggör en verklighet som ligger bortom fenomenen. Denna intention är särskilt tydlig i de s. k. Schaubilder, som vi tidigare utförligt talat om (jfr *Credo* 1952: 284 f).

Även i det nu utkomna andra bandet av uppslagsboken finns sådana skådeplanscher. Uppslagsordet »bruden» t. ex. illustreras med 18 bilder, var och en försedd med korta noter, som leder tankarna från det antika brudrovat över myternas, religionernas, konstens och de folkliga sedvänjornas uppfattningar till uppenbarelsens syn på äktenskapet och på människan och folken såsom Guds brud, för att slutligen stanna inför en eskatologisk betraktelse av Kristus som Brudgummen vid Lammets bröllop.

Herders uppslagsbok och i synnerhet Herders Bildungsbuch utbildar inte specialister, men de bildar människan inom oss. De bjuder inte på patentröslöningar med religiösa inslag till omedelbart bruk utan de utgör arbetsböcker. Med hjälp av 3 600 registerord kan man i tionde bandet verkligen arbeta sig fram till vittomfattande sammanhang, som öppnar blicken för de kristnas uppgift att »lägga jorden under sig» — till Guds förhärligande.

Att redan under mindre än ett halvt år 250 000 exemplar av Herders Bildungsbuch sålts, visar vilken uppskattning verket möter. Det är att hoppas att detta kompendium i kristen världsåskådning — i detta ords ursprungliga betydelse — skall få sin

plats också i många svenska bibliotek och hem.

Peter Hornung SJ

Graham Greene: *Hemlig agent*. Stockholm, Norstedts.

Boken kom redan 1939. Den räknas av författaren till hans »förströelseromaner». Kanske har den inte alldeles samma rang som hans största böcker. Men den är ändå ett levande och brinnande verk. Huvudfiguren är en spansk intellektuell — på den röda sidan —, vilken kommer till England för partiets räkning. Han har förlorat sin hustru och är desperat. Han blir föremål för en serie motintriger från motståndarhåll, vilka ger boken dess spänning. När en hjälplös ung kvinna, som litat på honom och hjälpt honom, kallblodigt blir mördad, förvandlas D. — han blir kamplysten, oförsonlig: »Han svor på att fråna och med nu skulle han vara förföljaren, vaktaren, prickskytten i gränden.» Vid sidan av den nämnda unga flickan finns i boken en desperat överklassdam, som mitt uppe i sin cynism ändå är mäktigt att, driven av en ärlig passion, handla och ta risker.

Man märker i Greenes första bok *Mannen inom honom* — vilken i år kommit i en ny upplaga på svenska — ett drag av kvinnoförakt eller sexualskräck. »Ni är fulla av motbjudande fysiska behov», heter det där på ett ställe. Men vilken förmåga har inte Greene att — bl. a. i föreliggande bok — skildra verklig kvinnlig hängivenhet! Med vilken vördnad och tacksamhet ser han inte på kvinnans förmåga av och vilja till självupppoffring! Det hör till hans människokunskap, att han i regel finner dessa ädla kvaliteter hos de mycket föraktade eller de hårt brända.

Romanen har inte något religiöst perspektiv. Men den rymmer hela det material, vars egen logik senare tvingat fram Greene till hans stora katolska människotolkning.

S. S—e

Nyinkomna böcker

- SHEED: *Theology and Sanity* Kr. 11: 25
STANDEN: *Science is a Sacred Cow* „ 8: 00
HAWKINS: *Essentials of Theism* „ 6: 00
BERNHART: *Der Vatikan als Weltmacht* „ 16: 50
Herders Bildungsbuch: *Der Mensch und
seine Welt* Kr. 53: 00, 62: 50, 70: 00

KATOLSKA BOKFÖRLAGET

GRUNDAT 1887

N. Smedjegatan 24 · STOCKHOLM C · Telefon 21 33 05

CREDO'S

prenumeranter och läsare

ombes vänligen att i alla ärenden beträffande beställning, betalning, adressförändring m. m. **vända sig omedelbart till**

EXPEDITIONEN: CREDO, Katolsk Tidskrift, Box 2073,

Stockholm 2

Telefon (förmiddags) 48 60 55

Postgiro 7 78 76

Fint beröm till SVEN STOLPE
för hans intressanta bok

JEANNE D'ARC

Så här skriver Tysklands största katolska författarinna
IDA GÖRRES:

»Verkligen en mycket vacker bok. I dess klarhet och knappa, fasta och lätta uppbyggnad spårar jag inte utan avund författarens skolning i fransk litterär stil – tillsammans med den oförlikneliga skandinaviska berättartraditionen. Med all denna vetenskapliga apparat, detta historiska material, dessa citat och denna kritiska källgranskning är det verkligen ett konststycke att aldrig bli tung, pendantisk och långtråkig.»

16: 50, inb. 21: –

BONNIERS

Ansvarig utgivare: B. D. Assarsson

Redaktion: Josef Gerlach · Herbert Grevenius · Sven Stolpe. Red.-sekreterare: Leif Carlsson

Redaktionens adress: S:t Johannesgatan 5 B, Uppsala, tel. 335 43

Expedition och kassa: Box 2073, Stockholm 2, tel. (fm) 48 60 55

Credo utkommer 1953 med fem nummer. Pris för lösnummer 3 kr.; hel årgång 15 kr.

Prenumeration genom postgiro 778 76, Credo Katolsk Tidskrift, Stockholm, eller genom bokhandeln. Beställning av lösnummer hos expeditionen.